

IDEOLOGIES I PROGRAMES ECONÒMICS A CATALUNYA DURANT LA GUERRA CIVIL (1936-1939)

per JOSEP M. BRICALL

L'estudi de les ideologies i programes econòmics dels partits polítics i sindicals catalans durant la darrera guerra civil, no pot ésser abordat seriosament sense conèixer a on arribà l'evolució i les exigències que aquesta imposà al procés revolucionari iniciat el 20 de juliol de 1936.

Per això aquest treball forma l'última part d'un altre de més extens,* el qual tracta d'acostar-nos al marc general i a l'evolució de l'economia catalana especialment industrial — durant els anys 1936-1939 —, als problemes que semblen més significatius (nivell d'ocupació, relacions de treball i salari, nivell de vida, i abastaments, preus, comerç exterior, instruments finances), al procés revolucionari que significà la collectivització i a la política econòmica aplicada per la Generalitat, a fi de resoldre les tensions implicades al nou sistema econòmic pels esdeveniments de la guerra.

INTRODUCCIÓ

L'adaptació dels programes d'acció d'aquestes organitzacions a la nova realitat que imposava la guerra fou improvisada. No hi ha cap mena de dubte. L'afrontament armat d'una guerra civil i la mateixa revolució no eren considerats com una realitat molt propera, la primavera de l'any 1936: aquí està, doncs, el primer i fonamental impacte de tota una sèrie que la realitat causà als programes polítics. Per altra banda, aquesta realitat, amb els seus problemes econòmics i socials, explicà l'auge o la caiguda d'alguna o d'algunes d'aquestes organitzacions.

Examinarem en general aquests programes concrets, empírics i d'acció,

* Aquest estudi fou presentat com a tesi doctoral a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona el 28 de setembre de 1968 amb el títol *La industria catalana durante los años 1936-1939*.

i llur evolució durant la guerra. La seva base doctrinal no serà, però, examinada sinó en la mesura que la interpretació i l'aplicació d'aquesta base seran una condició indispensable per a comprendre'n l'evolució.

Els programes econòmics que presentarem pertanyen a l'anarco-sindicalisme — basat en el pensament llibertari —, al socialisme — inspirat en el marxisme adherit o no a la III Internacional — i al liberalisme d'esquerra. Abans, però donarem algunes referències sobre l'actitud de la burgesia catalana en iniciar-se l'aixecament militar.

Actitud de la burgesia catalana abans del 19 de juliol

El tema és interessant no tan sols per a conèixer l'assentament més o menys sòlid del règim republicà a Catalunya, sinó també per a determinar de quina forma afectaven els mecanismes productius del règim econòmic la conjuntura econòmica i social¹ tal com *hic et nunc* era vista pels grups econòmicament dominants.

Per a la primera d'aquestes qüestions caldria examinar el paper de la Lliga catalana durant els mesos que precediren el 19 de juliol de 1936, i mentre es gestava aquella jornada. De totes maneres, Vicens i Vives ha deixat la seva visió de la situació: "Només a Catalunya, malgrat la preponderància de la C.N.T. entre l'element obrer, el règim republicà comptava amb una base sòlida; de tal manera que fins i tot hauria arribat a portar la C.N.T. cap a una zona de polèmica legal. Aquest fenomen s'explica per l'actitud més liberal de la burgesia, la fe republicana dels petits burgesos i la convicció, difosa durant el 1930 i confirmada després pels fets, que el nou règim resoldria el problema autonomista plantejat des de 1901".²

Des del punt de vista econòmic, amb quins ulls es veia la situació? Quins remeis es volien proposar? A començament de juny de 1936, cent vint-i-sis entitats patronals, presidides pel Foment del Treball Nacional, publicaren un *Manifest de les entitats econòmiques de Catalunya*³ dirigit als governs de la Generalitat i de la República que exposava els fets i proposava una terapèutica.

No s'amagava a aquestes entitats que les tensions que havien situat o que situarien les empreses a frec de la fallida o en la fallida mateixa, derivarien, si més no parcialment, de la crisi mundial. La conjuntura, econòmicament greu, es complicava, segons el *Manifest*, amb una sèrie

1. J. VICENS observava respecte als anys trenta: "l'economia i els moviments socials marxen després més desaparellats, sobretot perquè aquests s'encadenen a una mística revolucionària que no s'entrelliga amb la situació provocada pels cicles econòmics, àdhuc, com veurem, quan esclatà la crisi de 1929." *El moviment obrerista català, 1901-1936*.

2. J. VICENS VIVES, J. NADAL i R. ORTEGA, *Historia de España y América*. Ed. Vicens-Vives, Barcelona, 1931, pàg. 431.

3. Reproduït a *La Veu de Catalunya*, 7 de juny de 1936, pàg. 12.

de problemes socials tals com l'allau de noves bases de treball — especialment en la indústria tèxtil (ram de l'aigua, vestit), química, alimentació i comerç — i els conflictes laborals — com el de la metallúrgia, navegació, gastronomia, i al camp, el problema dels rabassaires. “Per això”, deien, “ningú sap a quin cost es produirà, quina serà la qualitat del producte, si es podran complir els terminis de lliurament, doncs no es sap com ni quan faran els obrers la seva feina”; i afegien: “l'esperit de l'empresari està estamordit, ningú té il·lusió ni per establir un negoci, ampliar el que existeix, intensificar el treball, etc.”

No cal remarcar que, atès el caràcter de les associacions firmants, la terapèutica proposada mirava de reforçar el règim econòmic-social vigent. És interessant, però, d'esbrinar si aquesta conservació del capitalisme els menava a apellar a procediments feixistes — donant al mot el significat clar i precís que tenia durant els anys trenta — o es confiava en unes mesures de política econòmica compatibles amb el liberalisme polític. Que el *Manifest* s'inclina cap al segon camí, no hi ha cap mena de dubte. No tant per la confessió explícita de republicanisme, o fins i tot d'acceptació del programa comú del bloc de les esquerres — remarcant, és clar, el respecte que aquest programa tenia al principi d'autoritat i d'èmfasi en el bé públic general per damunt dels interessos de classe... — com pel to i significat del mateix *Manifest*.

A partir d'aquesta base, es proposaven una sèrie de mesures que, si a curt terme confiaven en la radicalitat d'una terapèutica malthusiana i d'espera — pausa salarial, reducció de jornades laborals, controlar l'oferta, renovació dels Jurats Mixtos de Treball —, a terme mitjà xifraven la solució en la convocatòria d'una Conferència de Treball que, presidida pel Govern, aplegaria els representants dels interessos econòmics i socials. El *Manifest* acabava amb una crida general per tal d'aconseguir un augment de la producció.

A finals de juny de 1936, se celebrà a Madrid una assemblea extraordinària de Cambres de Comerç, Indústria i Navegació, amb representació de noranta entitats de tot Espanya.⁴ S'hi estudiaren i foren aprovades una sèrie de ponències sobre cinc temes: la situació de l'economia espanyola — principalment de la balança de pagaments i més especialment de la balança comercial, les mesures per a combatre l'atur forçós, la qüestió dels transports i la intensificació de la producció i el consum. En definitiva, el conjunt de resolucions adoptades per aquesta assemblea de Cambres no diferia fonamentalment de les del *Manifest* abans esmentat.

4. Vegeu *El Sol*, 26 de juny de 1936 i 5 de juliol de 1936 (“La situación de la economía nacional”).

* * *

Però, "règim intel·lectual, doctrinari i petitburgès, la república encetà una llarga discussió sobre els assumptes més delicats: l'exèrcit, la pàtria, la religió i la propietat".⁵ La matinada del 19 de juliol de 1936⁶ Catalunya anava a iniciar un nou període de la seva història: en rebre els representants de la C.N.T. i de la F.A.I. — després d'haver-se entrevistat amb els líders dels sectors polítics catalans — el president de la Generalitat manifestava: "Avui mor un passat d'angúnies i desitjo sincerament que Catalunya sigui el capdavanter dels països més avançats i desenvolupats en matèria social".⁷

L'ANARCO-SINDICALISME

El moviment llibertari

Es difícil d'analitzar la posició que adoptà el moviment llibertari català durant aquests anys de guerra. Al seu si figuraven tres organitzacions: l'"específica", Federació Anarquista Ibèrica, moviment polític, defensor zelós de la puresa anarquista; la central sindical, Confederació Nacional del Treball — amb una preponderància absoluta a Catalunya i successora dels primers moviments associatius del proletariat català —⁸ i el moviment juvenil, Joventuts Llibertàries.

Intimament relacionades, i amb una certa confusió entre llurs funcions durant els anys 1936-1939, l'estreta unió C.N.T.-F.A.I. dels primers dies de la revolució esdevingué un cert distanciament a l'acabament de la guerra. A la C.N.T., existien algunes tendències, no típicament anarquistes. En començar el segon quart de segle s'hi remarcaven tres corrents importants:⁹

5. J. VICENS VIVES, J. NADAL i R. ORTEGA, *op. cit.*, pàg. 432.

6. Sobre el 19 de juliol i dies següents, es pot consultar: *Els fets del 19 de juliol a Barcelona*, Gràfiques CNT (pla bastant detallat de la situació militar de la ciutat); F. SOLDEVILA, "Els catalans i l'esperit bel·licós", *Antologia Catalana*, Edicions 62, Barcelona, 1966, pàgs 55 i 56; F. MONTSENY, "19 de julio catalán", dins *De julio a julio* (text dels treballs continguts en l'extraordinari de *Fragua Social*, de València, del 19 de juliol del 1937), Ed. Tierra y Libertad, Barcelona, pàgs. 19 i ss.; J. GARCÍA OLIVER, "El Comité Central de las Milicias Antifascistas de Cataluña" dins *De julio a julio*, pàgs. 193 i ss.; José M. FONTANA, *Los catalanes y la guerra de España*, Madrid, 1956, pàgs. 53 i ss., i L. ROMERO, *Tres días de julio (18, 19, 20 de 1936)*, Ed. Ariel, Esplugues de Llobregat, 1967.

7. Vegeu J. GARCÍA OLIVER, "Los organismos revolucionarios. El comité central de milicias antifascistas de Cataluña" a *De julio a julio*, pàg. 194, i *Guerra y Revolución en España*, pàgs. 8 i 9.

8. Vegeu Casimir MARTÍ, *Los orígenes del anarquismo en Barcelona*. Centro de Estudios históricos Internacionales. Barcelona, 1959, i apèndix de la versió catalana del Llibre de H. AVON, *L'anarquisme*. Edicions 62, Barcelona, 1964.

9. Vegeu Albert BALCELLS, *El sindicalisme a Barcelona*. Ed. Nova Terra, Barcelona, 1965, pàgs. 159 i ss.

— *El corrent anarquista*, compartit pels anarquistes purs, que es proposaven de purificar el moviment sindical de qualsevol velleïtat política o reformista. A aquest grup radical — inspirat per la F.A.I. — per tanyien J. Garcia Oliver, B. Durruti, els Ascaso, F. Montseny, D. Abad de Santillán, etc.

— *El corrent sindicalista* en el seu sentit propi, de base més empírica i menys dogmàtica, partidària, a vegades, d'arribar a acords amb els polítics, i del si del qual apareixeria el trentisme, els sindicats d'oposició — incorporats a la C.N.T. abans de la guerra — i el Partit Sindicalista. A aquest corrent pertanyien J. Peiró, A. Pestaña, J. López, etc.

— *El corrent marxista* d'oposició — la seva principal figura era Andreu Nin —, el qual, expulsat de la C.N.T., fou dels grups que posteriorment donà origen al P.O.U.M.

L'any 1936, el domini del corrent anarquista al si de la C.N.T. era palès, tot i haver-s'hi reintegrat novament els sindicats d'oposició i la majoria dels trentistes. Els Governos de la Generalitat que havien mantingut una actitud dura al sector faista de l'anarco-sindicalisme, havien col·laborat, però (per exemple, el 6 d'octubre), amb els sindicats d'oposició, amb la U.G.T. catalana i amb altres organitzacions sindicals de signe, si no netament proletari, si més no autonomista (el centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI), la Unió de Rabassaires, etc.). Ambdues circumstàncies preparaven, ja abans de començar la guerra, la possibilitat d'una crisi a l'interior de la sindical.¹⁰ Per això, després de puntualitzacions i reticències, la Confederació Regional del Treball de Catalunya havia adoptat una actitud "antipolítica i abstencionista" amb una pinzellada d'indiferència en les eleccions de febrer de 1936.¹¹ L'ambigua situació de l'anarco-sindicalisme féu decidir la C.N.T. a fixar una definició més exacta del que havia d'entendre's per comunisme llibertari, és a dir, "l'organització de la societat sense estat i sense propietat particular",¹² el principi bàsic del qual era que "en el comunisme llibertari

10. "De febrer a juliol de 1936 la C.N.T. se sent hostilitzada en els seus principals redutcs. A Catalunya, les vagues se l'n van de les mans i són uns altres equips els qui més agiten la població. Fruit d'un treball de molts dies és, per exemple, la formació del P.S.U.C., els membres del qual, de tendència palmàriament comunista, s'havien apoderat d'elements importants del joc societatari català, com és ara el CADCI. L'onada d'agitació que havia seguit la victòria electoral de febrer afavoria el moviment de la U.G.T. i dels sindicalistes d'oposició, mentre que la C.N.T. es refugiava a Saragossa (maig de 1930) per reorganitzar el seu programa (elaborat per F. Montseny, Garcia Oliver i J. López), decretar el trasllat del Comitè nacional a Madrid i digerir les investides que li llançaven d'altres parts amb motiu de la seva actuació d'octubre, la principal de les quals era que la massa confederal, de milió i mig de cotitzants, era un element inconscient en mans de la F.A.I., com per altra banda ho proclamava aquesta en atribuir-se absolutes responsabilitats dels fets revolucionaris del gener de 1933", de J. VICENS I VIVES, *El moviment obrerista català* (1901-1936).

11. *Memorias de la conferencia regional extraordinaria de la C.R.T. de Cataluña*, celebrada a Barcelona durant els dies 25, 26 i 27 de gener de 1936. Barcelona, pàg. 100.

12. Isaac PUENTE, *Finalidad de la C.N.T.: el comunismo libertario*. Cuadernos de Editorial Social. Ediciones Tierra y Libertad. Barcelona, 1936. Quarta edició.

l'autoritat resta diluïda en el poble, es concentra en les assemblees i congressos i minva a mesura que ens dirigim al vèrtex".¹³

Aquest era el propòsit fonamental del Congrés Nacional celebrat a Saragossa l'1 de maig de 1936, en el qual participaren també els sindicats d'oposició. En sortiria un eclèctic programa la ponència del qual ja se'n féu ressò.

Havent afirmat inqüestionablement el principi de la sobirania individual, hom concebia la Revolució com la suma de tres etapes successives de fenomen psicològic i, de fet, violent contra la república democràtica i el capitalisme d'estat (és a dir, "el comunisme autoritari"). Aquesta Revolució exigiria de "donar a cada ésser humà el que les seves necessitats exigien, sense existir, en la satisfacció d'aquelles, altres limitacions que les imposades per les possibilitats de l'economia", i de "sollicitar de cada ésser humà l'aportació màxima del seu esforç en la mesura de les necessitats de la societat, tenint en compte les condicions físiques i morals de cada individu".

L'organització de la societat¹⁴ ha de partir de dos centres coordinadors: el municipi i la professió industrial o agrícola. L'individu, en la professió industrial, s'agrupa amb els seus companys de taller i elegeix per a l'organització d'aquesta unitat elemental un consell de taller; diversos tallers formen un consell de fàbrica, etc., i així successivament fins a arribar als sindicats per professions, que, en constituir-se en federacions nacionals de les diferents branques industrials, foren regits per consells de producció i estadística que, a llur torn, integrarien una associació de la producció industrial que coordinaria les diferents branques industrials. Paral·lelament, els camperols elegirien consells de conreu fins a arribar —per un camí semblant al del sector industrial— a la formació de l'associació de la producció agrícola, la qual, juntament amb la de la producció industrial, formaria la Federació Nacional.

Com a membre d'un municipi, l'individu havia d'organitzar-se en comunes, de tipus autònom, que s'encarregarien de la sanitat, la venda i l'urbanisme. Les comunes —per a llurs necessitats especials voluntàriament determinades— s'integrarien en Federacions Comarcals i Regionals fins a constituir la Confederació Ibèrica de Comunes Autònomes Llibertàries regida per un congrés anual. "Per a la funció distributiva de la producció i per tal que les comunes puguin nodrir-se més bé, es podran crear aquells òrgans suplementaris tendents a aconseguir-ho. Per exemple, el Consell Confederal de Producció i Distribució, amb representacions directes de les Federacions Nacionals de Producció i del Congrés anual de les comunes".¹⁵

13. Isaac PUENTE, *op. cit.*, pàg. 16.

14. Potser pot trobar-se en aquest programa una línia ideològica formal —només formal— de gran ressò en les ideologies de les dretes peninsulars no liberals.

15. Aquest assumpte —l'intercanvi per al consum— ja fou tractat per R. VILLIER

El conjunt d'aquesta organització — segons els postulats anarco-sindicalistes — asseguraria també un sistema eficaç d'intercanvi.¹⁶

Els problemes de la gestió político-econòmica de l'anarco-sindicalisme

El programa patia d'una feblesa empírica. Com a mostra, podríem esmentar alguns textos de D. Abad de Santillán, malgrat que ell intentà sempre de combatre els qui creien que, instaurada la nova societat, arribaria el temps atemporal de les "arcàdies felices": "fora de la producció i de la distribució equitativa, obra de tots i per a tots, cada un propiciarà a la forma de conveniència social que més li plagui"... "Preveiem que els socialistes polítics podran tenir llur Parlament, pronunciar llurs discursos"... "No ens afectarà gens, i nosaltres ens acontentarem amb la disposició sempre latent, a impedir qualsevol acció agressiva d'una facció contra l'altra... i a mantenir l'aparell productiu i distribuïdor en poder dels productors i distribuïdors mateixos".¹⁷

Però, a més, no s'adonaven que el procés de producció — especialment després de la Revolució industrial — planteja a la Societat l'organització d'unes institucions i instruments coherents davant el problema econòmic de l'escassetat i, per tant, d'assignació, sense tensions, de recursos.¹⁸ I una assignació davant l'escassetat suposa un sistema d'intercanvi multilateral, presidit pel mercat o per un pla rígid d'assignació (els seus programes reduïen l'intercanvi a un procés elemental, que havia d'evitar de prendre

(Gastón Laval), *Problemas económicos de la revolución social española*, Biblioteca Estudios, València. (Al pròleg figura Montevideo, 1932). Segons aquest autor el sindicat és insuficient per a assegurar l'organització de la nova societat perquè no considera l'home com a consumidor, sinó tan sols com a productor (cf. pàg. 33).

16. "Per a l'intercanvi de productes de comuna a comuna, els consells comunals es posaran en relació amb les federacions regionals de comunes i amb el consell confederal de producció i distribució, reclamant el que els mancava i eludint el que els sobrava." "Pel que fa a l'aspecte comunal d'aquell, bastaran les cartes de productor, esteses pels consells de taller i de fàbrica, que donen dret a poder adquirir tot el que calgui per a cobrir totes les seves necessitats. La carta de productor constitueix el principi d'un signe de canvi que romandrà subjectat a aquests dos elements reguladors: 1) que no sigui transferible; 2) que sigui adoptat un procediment mitjançant el qual en la carta es registri el valor del treball per unitats de jornada i que aquest valor tingui un màxim de validesa per a l'adquisició dels productes"... "Als elements en la població passiva, seran els consells comunals els qui els facilitaran les cartes de consum."

17. En relació amb això vegeu "*La negación del principio de la autoridad del hombre no está ligada a la realización de un nivel económico determinado; al revés del marxismo que quiere realizarse como corolario de la evolución capitalista*", pàg. 179 de Diego ABAD DE SANTILLÁN, *El organismo económico de la revolución. Cómo vivimos y cómo podríamos vivir*. Ediciones Tierra y Libertad. Barcelona, 1937 (reedició de la del 5 de març de 1936).

18. Vegeu, per exemple, això: "Suprimiu aquests valors i segur que es modificaran les relacions econòmiques, que prendran un altre caire les posicions del treball i de la vida; però en darrer terme no hi haurà per això ni un gram de menys de carn, ni un gram de menys del blat. La humanitat podrà anar vivint; en canvi, el dia que els productors es neguessin a treballar amb els capitalistes, la burgesia faria el paper de la trista figura amb el seu capital... el capital representa el valor i el producte de tot allò que es roba al treball." Citat de Grave per A. PELLICER PERAIRE, *Ocho conferencias sobre sociología (Análisis de la cuestión de la vida)*. Agrupació Cultural d'Indústries Pirelli. C.N.T., Barcelona, 1937, Arts Gràfiques C.N.T., pàg. 75.

formes complexes);¹⁹ uns processos de formació i de transferència de l'acumulació (el concepte de bé de producció, d'excés econòmic, de capital, no apareix en la literatura anarquista; serà molt tard quan la realitat els indicarà llur significat important)²⁰ i la coherència entre producció i distribució quan l'inicial entusiasme revolucionari s'hagués marcit. És a dir, uns procediments socials de producció condicionada d'una forma de distribució capaç d'afrontar aquesta problemàtica. I això, certament, no es veia clar en el seu programa, ni potser estava previst. Per als anarquistes, la història es movia en una línia recta sense punts de referència dialèctica,²¹ malgrat que alguns sindicalistes importants havien insinuat ja quelcom en aquest sentit.²²

* * *

Les circumstàncies del 19 de juliol de 1936 podien ésser una oportunitat. Ara calia afrontar, a més, una guerra civil i, com a conseqüència, la reconversió de recursos derivada del canvi de condicions econòmiques de Catalunya. Tot això exigí de "governar" i així ho entengué la C.N.T.²³ Però en aquest aspecte, d'agilitat, no li'n sobrava, a causa de la manca de tècnics en llurs files²⁴ i a la manca de precedent d'una revolució basada en esquemes semblants (a manera del que podria significar l'obra de Lenin per al marxisme).

La sindical llibertària tenia una gran força, sobretot a Catalunya: això significava una temptació molt forta a utilitzar-la per part dels altres grups polítics. Conscients de la seva especialitat, la C.N.T. i la F.A.I. reclamaren un govern sindical, que, a més d'això, era el que s'avenia més amb els seus principis.²⁵

19. El congrés de Saragossa apuntava: "Creiem que amb el temps la nova societat aconseguirà de dotar cada comuna de tots els elements agrícoles o industrials necessaris a la seva autonomia, d'acord amb el principi ideològic que afirma que és més lliure l'home — en aquest cas la comuna — que menys necessita dels altres"... "El dret d'autonomia no exclourà el deure de complir els acords de convivència col·lectiva, no compartits per simples apreciacions i que siguin acceptats i realitzats en el fons."

20. Ja Conseller d'Economia de la Generalitat, D. Abad de Santillán escrivia que el motor de tota la màquina econòmica i financera del capitalisme és l'acumulació (D. ABAD DE SANTILLÁN, *Vers una nova convivència econòmica i social*. Butlletí trimestral, núm. 2. Conselleria d'Economia).

21. "Considerant el conjunt dels fets, s'observa que la marxa progressiva de la humanitat presenta aquestes ondulacions obligades per la lluita constant de l'existent amb l'esdevenidor, del vell amb el nou, i acaba per triomfar el nou, perquè el vell té en contra seu l'experiència, la realitat, i no pot ocultar els seus defectes." A. PELLICER PEIRAT, *op. cit.*, pàg. 93.

22. Vegeu la "Introducció" a *Perill a la reraguarda*, per Joan PEIRÓ. Edicions Llibertat. Mataró, 1936, pàg. 22.

23. Més endavant indiquem alguns elements per tal de comprendre per què ho va entendre així la C.N.T.

24. En aquest respecte, cal recordar que Joan P. Fàbregas, Conseller d'Economia de la Generalitat i representant de la C.N.T., era, segons J. Peirats, un element desconegut per la massa confederal (J. PEIRATS, *Los anarquistas y la crisis política española*, Ed. Alfa. Buenos Aires, 1964, pàg. 214).

25. En l'informe que aquest comitè de relacions de grups anarquistes de Cata-

L'esforç de l'anarco-sindicalisme per adaptar-se a les funcions públiques, que suposaven un capgirament total de tot el que fins aleshores havia predicat, imprimí en la seva gestió uns trets significatius. Per exemple, el retard en la presa d'actituds, que normalment suposaven una rectificació de posicions anteriors a fi d'ajustar-se a les que prèviament havien pres altres partits o grups polítics. En podríem citar alguns exemples: la defensa de la collectivització tot i preferir la socialització; la formulació d'un programa mínim de Front Popular a punt d'ésser eliminats del Govern;²⁶ la formació de la F.A.I. com a òrgan polític organitzat, de posició anarquista menys exigent dogmàticament;²⁷ els acords del Ple Nacional Econòmic Ampliat del 15 de gener de 1938; l'acceptació, al final de la guerra, de la Democràcia Popular com a aglutinant de tots els partits i sectors republicans,²⁸ etc.

El menyspreu de la cosa política i, a vegades, l'acceptació d'un pluralisme excessiu²⁹ implicava quelcom més del previst pels líders sindica-

lunya presenta als companys de la regió (F.A.I., Gràfiques Juan. Barcelona), s'afirmava que els sindicats hagueren d'abandonar llur treball com a tals "per tal d'evitar que els altres partits, més experimentats que nosaltres en debats polítics, poguessin posar-nos entrabancs i per tant fer-nos fracassar en la nostra actuació".

26. En l'aspecte econòmic, els punts fonamentals d'aquest programa mínim foren la creació d'un Consell d'Economia Nacional; establiment del monopoli del comerç exterior; anul·lació d'aranzels per a matèries primeres i productes necessaris per a la guerra; municipalització de la vivenda i la terra; reconeixement legal de les indústries collectivitzades i creació d'un servei d'inspecció del treball controlat per la C.N.T. i la U.C.T. (Ple Regional de 23 de maig de 1937.)

27. En la circular núm. 3 del Comitè Peninsular de la F.A.I. (citada per J. PEIRATS, *op. cit.*, vol. segon, pàg. 318), corresponent al 25 d'octubre de 1936, llegim: "En la ciutat i en els nous centres industrials, per exigència d'una bona marxa de l'economia, haurem de confiar l'ordenació de la indústria a un sol sindicat que realitzi la seva funció professional al marge de tota tendència i que s'atingui només al bon funcionament de la indústria o branca de la indústria que representi. Tot això, perquè si introduïm la discòrdia en el camp de l'economia, fraccionarem els esforços realitzats per al seu desenvolupament, produïrem una situació caòtica"... "Per tot això, anticipant-nos als esdeveniments que poden sobrevenir, hem de prevenir la desaparició del sindicat tal com és en l'actualitat en unes ocasions, i la fusió del nostre organisme de lluita amb altres organismes semblants i altres tendències en d'altres." En *Estructuración orgánica de la Federación Anarquista Ibérica*, dictamen aprovat al Ple Peninsular de la F.A.I., celebrat a València, els dies 4, 5, 6 i 7 de juliol de 1937 (Barcelona, 1937, Edicions de la Secció de Premsa i Propaganda del Comitè Peninsular de la F.A.I.), es declarava: "Si la nostra organització no pesa en la marxa dels esdeveniments... haurem de fer front, amb condicions desavantajoses, amb situacions de violència, que intentaran d'imposar-nos faccions i partits d'essència burgesa i dictatorial" (pàg. 7)... "Enfront de la nostra posició inhibicionista del passat, és un deure de tots els anarquistes d'intervenir en totes aquelles institucions públiques que poden servir per a afiançar i impulsar el nou estat de coses" (pàg. 9).

D'altra banda, la legislació i formalització de la F.A.I. era considerada per l'"específica" com una mesura defensiva; al mateix opuscle, pàg. 15, es remarca que a l'Aragó no són partidaris de legalitzar la F.A.I., perquè "dominant els seus elements en totes les activitats, no senten la necessitat de legalitzar-la, pel seu desenrotllament normal".

28. Vegeu Mariano R. VÁZQUEZ, *el 19 de julio y su significación*. C.N.T., A.I.T. (Conferència que pronuncià el 18 de juliol de 1938 al local del sindicat de les indústries de l'edificació, fusta i decoració de Barcelona), pàg. 20.

29. A l'allocució radiofònica del 23 d'octubre de 1936, J. Peiró declarà que després de la guerra havia d'instaurar-se una República socialista federal, basada en municipis autònoms, en la qual cada municipi interpretaria a la seva manera el terme "socialista".

listes: era la possibilitat de consagrar el dualisme en l'economia. Són prou expressives en aquest sentit les paraules de Cardona i Rossell en el Coliseum el 31 de gener de 1937,³⁰ referides al conjunt hispànic: "Al costat d'aquesta economia subsisteix encara la carcassa completa de l'economia capitalista"... "Aquesta dualitat ofereix al legislador estatal dos punts de vista diferents: un a través del qual només s'observa l'economia capitalista; l'altre ens permet de contemplar al panorama de l'economia futura i el procés revolucionari que estem vivint i que ens hi porta"... "Fins ara, l'actitud del legislador espanyol, llevat excepcions molt rares, és de seguir l'orientació de l'economia capitalista i estatal i adoptar una actitud contrària a la nova economia".³¹

La posició doctrinal de la C.N.T.³² i la seva pròpia concepció de l'intercanvi a través dels organismes creats a partir del municipi i l'activitat professional podrien enrarir la vida comercial i conduir l'activitat econòmica al sistema de petites unitats autosuficients: amb això no es facilitava la intercomunicació de l'economia catalana tal com exigia la seva evolució.³³

Finalment, la tradicional escissió del sindicalisme català s'anava a manifestar a dos nivells: la formació, per una banda, de nuclis intransigents³⁴ i la creixent separació entre líders i massa militant com es manifestà el maig de 1937.³⁵

La mateixa unitat de les tres branques del moviment llibertari — Joventuts Llibertàries Ibèriques, Federació Anarquista Ibèrica i Confederació Nacional del Treball — semblà perdre solidesa l'any 1938.³⁶

No obstant això, la seva base popular i els seus mètodes de treball, la seva concepció estàtica de l'activitat econòmica, la seva flexibilitat ideològica — qualsevol que fos el seu origen — permeten d'apuntar punts a favor de la seva gestió pública: la captació d'una actitud tradicional del proletariat català respecte a la nova forma d'organitzar l'economia, l'adopció de l'autarquia econòmica quan les circumstàncies la imposaven, una acció de govern operant — no expectant — davant la nova realitat i que distingeix la Generalitat durant la guerra, la posta en pràctica del pluralisme polític.

30. M. CARDONA I ROSSELL, *Aspectos económicos de nuestra Revolución*. Conferència pronunciada al Cinema Coliseum de Barcelona, el dia 31 de gener de 1937. Oficines de propaganda C.N.T.-F.A.I. Barcelona, pàg. 4.

31. Vegeu també en aquest sentit Juan LÓPEZ, *Seis meses en el Ministerio de Comercio*. Edicions de propaganda i Premsa del Comitè Nacional de la C.N.T.

32. Vegeu en aquest respecte les notes núms. 16 i 19 d'aquesta Secció.

33. Vegeu "Solidaridad Obrera" del 23 d'agost de 1936, pàg. 3.

34. Amb el nucli anomenat Amigos de Durruti, desautoritzats per l'organització del 23 de maig de 1937.

35. Els tres volums de J. Peirats subministren exemples abundants d'aquesta afirmació.

36. Segons J. Peirats, la C.N.T. acceptà els "tretze punts" del president Negrín, els quals, tanmateix, no foren subscrits per la F.A.I. La crisi es palesà al Ple Nacional de Regionals del 26 al 30 d'octubre de 1938, a Barcelona.

Posició del moviment llibertari en matèries de política administrativa i econòmica

J. Garcia Oliver ha escrit que el 20 de juliol el moviment llibertari català es trobava davant un dilema: "o el comunisme llibertari, que equival a la dictadura anarquista, o la democràcia, que significa col·laboració".³⁷ S'escollí el segon camí: la història i motivació d'aquesta elecció i — com a conseqüència — la formació de govern amb participació anarcosindicalista, constitueix un dels assumptes més interessants i complexos d'aquests anys. Una tímida actitud de possible participació en els governs catalans i espanyols es deixa entrellucar en proposar la constitució de consells de defensa antifeixistes;³⁸ després s'arribaria a la plena acceptació de participar primer en el govern de la Generalitat i, després, de la República.³⁹

Per què fou bandejada la realització immediata del comunisme llibertari directament? Cap resposta no sembla convincent. La F.A.I. donà una llista de motius:⁴⁰ de primer, no es consideraven prou forts per a fer-se càrrec de la totalitat del poder, consideraren que calia col·laborar amb els altres grups i que no havia arribat encara el moment del comunisme llibertari; la situació internacional i la possible ajuda de potències estrangeres semblava exigir-ne el manteniment i, per tant, la col·laboració amb els governs legítims de la Generalitat i la República.⁴¹ A més, el moviment llibertari es caracteritzava tradicionalment per un ampli sentit de discussió i diàleg a l'interior de la seva organització que els predisposava a acceptar la col·laboració d'altres organitzacions en un pla d'igualtat de drets amb ells. Marià R. Vázquez, secretari del Comitè Nacional de la C.N.T., remarcà en una conferència pronunciada el 18 de juliol de 1938⁴² que tot i que "ara ens trobem en una situació que sembla aparentment difícil, no és pas així. El que s'ha perdut no és la guerra, sinó el poder del proletariat, que sota un punt de vista totalitari conquerí el 19 de juliol. A fi de reconquerir-lo, caldria fer la Revolució, fer-la, ja que no es va fer, ja que foren ells els qui es revoltaren i no el proletariat que es llançà al carrer per fer la Revolució. Però això no suposa que les coses romanguin com abans". Calia actuar improvisadament i amb rapide-

37. Vegeu el "Comitè Central de Milícies Antifeixistes", a *De julio a julio*, Edicions Fragua Social. València.

38. Al Ple Nacional de Regionals, de 15 de setembre de 1936.

39. Foren paladins destacats en la participació en el Govern F. Urales ("Solidaridad Obrera" del 29 de setembre de 1936), i J. Peiró (*Governar amb plena responsabilitat*, "La Rambla" del 21 de setembre de 1936).

40. *Informe que este Comité de Relaciones de los grupos anarquistas de Cataluña presenta a los Compañeros de la región*. F.A.I. Gràfiques Juan. Barcelona.

41. Vegeu circular núm. 4 de la "Federación Regional de grupos anarquistas de Cataluña", del desembre de 1936 (reproduïda a l'*Informe* esmentat a la nota anterior).

42. *El 19 de julio y su significación*. C.N.T.-A.I.T., pàg. 14.

sa davant un aixecament que ells no provocaren; després mancà la seguretat.

Quan ja tingué representació al govern, planaven damunt la C.N.T. alguns dels perills apuntats abans per alguns dels seus autors més destacats⁴³ i que hem exposat en l'apartat anterior. Desbordada pels esdeveniments, la C.N.T. fou eliminada del Govern de Catalunya el juny de 1937.⁴⁴ El juliol següent, la Regional Catalana de la F.A.I. es queixava de la sortida d'aquella del Consell de la Generalitat.⁴⁵ El 17 de desembre de 1938 la C.N.T. reclamava la participació en un govern català de concentració que no tingué mai.

La participació de la C.N.T. al govern de la Generalitat i la República tingué conseqüències de caràcter doctrinal: l'acceptació, de fet, pels militants cenetistes, de l'Estat com a element indispensable per a una revolució,⁴⁶ o si més no en el cas espanyol.⁴⁷ Viceversa, la participació de la C.N.T. deixà empremta en l'administració pública: la presència sindical en els òrgans de govern i la introducció del règim de consells i comitès amb facultats deliberants a diferents nivells administratius.

Quant a la forma de l'Estat i al paper polític de Catalunya, el

43. "Si no estan preparats per a fer-ho (organitzar la producció i el consum), el seu paper serà purament decoratiu, o encara pitjor, polític"... "Sé que es pot pretendre d'acomplir el fàcil paper de crític, sota el pretext d'evitar que la revolució es desvii cap a la dreta. Aquestes argüïes només pretenen de justificar la pròpia manca de preparació" (G. LAVAL, *Problemas económicos de la revolución social española*, Biblioteca de Estudios. València, pàg. 26.)

44. Abans ho havia estat del govern republicà.

45. *Memoria del Pleno Peninsular de Regionales de la F.A.I. celebrado el 4, 5, 6 i 7 de julio en Valencia en 1937*. Barcelona, 1937, pàgs. 118 i 119.

46. Així, Joan Peiró ("Solidaridad Obrera", corresponent al 18 de gener de 1937) afirmava: "Estan els sindicats en condicions per a realitzar una funció socialista?... Jo dic obertament que no. I no ho estan, perquè l'economia de la indústria està estretament lligada amb l'economia de l'agre, n'és una de sola per a totes les latituds d'Espanya" (citada per Antoni Mije a *Per una potent indústria de guerra*, discurs pronunciat al Ple Ampliat del Comitè Central del Partit Comunista d'Espanya, celebrat a València els dies 5, 6, 7 i 8 de març de 1937. Edicions del Partit Comunista d'Espanya. Comissió Nacional d'Agitació i Propaganda. Editorial Ramon Sopena, Empresa Collectivitzada, Barcelona, 1937).

47. Federica MONTSENY, en *La Libertad* de Madrid, escriví: Políticament, som precisament nosaltres, els militants de la C.N.T., els primers que hem parlat del que considerem condició tàcita per a la veritable estructura democràtica d'Espanya. Una República Federal, amb autonomia a les regions, federades entre si, constituint la Federació de Repúbliques Socialistes d'Ibèria. Dic de Repúbliques Socialistes, perquè considero inseparable ja el principi socialista de la concepció democràtica del federalisme. L'autonomia de les regions permetrà, ensems que el desenvolupament de la capacitat productiva de cada una, intensificar el treball, les obres públiques, tot donant vitalitat i eficàcia a l'administració de la cosa pública, que cada regió avanci socialment segons les possibilitats del medi i de les circumstàncies locals i generals que les aconsellin, conservant, no obstant això, als ulls del món, la unitat política i econòmica necessàries". Per la seva banda, Joan GARCIA OLIVER, en el discurs pronunciat al Coliseum de Barcelona, el dia 25 de gener de 1937, digué: "Avui no existeix, de fet, el sindicat ni el partit, que era el suport dels nostres ideals, quan preparàvem la Revolució. En el pla de la Revolució mundial tots els sacrificis — abans que els nostres sindicats, grups o partits — han de donar-se a la nació proletària" (Citada a *L'obra normativa de la Generalitat de Catalunya. El Pla Tarradellas*. Edició del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, pàg. 8).

moviment llibertari advocà inequívocament per una organització federativa a partir dels municipis.⁴⁸

Existeix una bona descripció de la forma com la C.N.T. veia l'actuació dels altres partits i sindicats, a *Los sucesos de Barcelona*, pàgs. 44 i 45.⁴⁹

* * *

La posició tradicional del moviment llibertari sobre l'organització de la producció era de propugnar la "socialització", o sigui l'apropiació d'un sector industrial o econòmic pel sindicat únic,⁵⁰ bandejant absolutament la nacionalització.⁵¹

Tot amb tot, el programa aprovat pel Ple Nacional de Regionals de 23

48. Per exemple, J. GARCÍA OLIVER a "La Veu de Catalunya", 6 d'agost de 1936; J. PERÓ, a "República Social" ("La Rambla", 15 de setembre de 1936) i a l'allocució radiofònica del 23 d'octubre de 1936; el Ple de Regionals de grups anarquistes de Catalunya, del 19 de febrer de 1937; *Estructuració orgànica de la Federació de Catalunya*, del 19 de febrer de 1937; *Estructuració orgànica de la Federació Anarquista Ibèrica. Dictamen aprovat al Ple Peninsular de la F.A.I., celebrat a València els dies 4, 5, 6 i 7 de juliol de 1937* (Barcelona, 1937, pàg. 10); 1714-1738. *Cataluña libertaria reafirma su posición de vencer, nunca de morir* ("Solidaridad Obrera", 11 de setembre de 1938); a *Los sucesos de Barcelona* (Ed. Ebro, València, 1937, pàg. 37) hom acusa l'Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya de vendre Catalunya a les autoritats del centre en les jornades de maig, renovant l'actitud de la Lliga amb la Llei de Contractes de Conreu.

49. El front únic antifeixista es compon de nacionalistes catalans i bascs, de partits d'esquerra burgesa de diferent caire, de socialistes entre els quals n'hi ha també de diferents tendències, d'un Partit d'Unificació Marxista amb influència trotskista (P.O.U.M.), de la Unió de sindicats socialistes (U.G.T.), de la Confederació Nacional de Treballadors (C.N.T.) i de la Federació Anarquista Ibèrica (F.A.I.).

"El camp antifeixista és heterogeni. En tots aquests moviments de partits, hi ha coses que els uneixen i coses que els separen. L'antifeixisme no és teoria ni és doctrina... Els nacionalistes catalans estan en la mateixa línia. Tampoc ells no volen la Revolució social. Els canvis socials esdevinguts des del 19 de juliol ençà, a Catalunya, són acceptats per ells perquè no poden evitar-ho. Si se'ls presentava l'ocasió d'anul·lar la collectivització, no en dubtarien ni un moment... Els comunistes no fixaren llur programa d'una manera rígida. Com a socialistes, estan d'acord amb l'estatització de la terra i de les grans indústries, en teoria. Però a ells, els interessa sobretot augmentar llur poder a costa dels altres partits. No els deixa tranquils el fet que segueixin essent una minoria feble. Entre ells i els socialistes existeixen continuament petits o grans fregadissos... Altrament que en altres països, els factors de la vida pública es componen a Espanya, no solament de partits, sinó de les organitzacions sindicals dels treballadors. La C.N.T. ha entrat a la vida pública com una fracció especial... C.N.T. i U.G.T., en la solució pràctica d'aquests problemes oposats s'acosten més a un acord que en oposar-se rigidament les teories. Si els treballadors del camp afiliats a la C.N.T. i a la U.G.T. discuteixen dintre d'un municipi o d'una comarca sobre la superfície de terra que cal conrear, sempre es posen més aviat d'acord que en les discussions platòniques a escala nacional... Tots els partits polítics volen guanyar primer la guerra. Fins després no poden venir les transformacions revolucionàries. La C.N.T. i la F.A.I. crearen la formulació: Guerra i Revolució. Temen que la força creadora dels obrers i camperols ja no bastarà potser si les transformacions socials profundes són ajornades fins a acabada la guerra. La guerra antifeixista no és una guerra nacional. Mentre durarà, el proletariat ha de realitzar una transformació social. Si no, no sap per què lluita... A Catalunya, la C.N.T. i la F.A.I. posseeixen, no solament en la vida pública, al Govern, a totes les oficines, municipis i comarques, etc., la majoria; també el procés social revolucionari ha avançat a Catalunya més que no pas a totes les altres regions. La collectivització es considera com a primera etapa d'un pla de socialització."

50. Punt setè del Ple Nacional de Regionals, del 15 de setembre de 1936.

51. Vegeu CARDONA i ROSSELL, *op. cit.*, pàgs. 6 i 7.

de maig de 1937 acceptava la municipalització de la vivenda i de la terra.⁵² Posteriorment, de la tímida acceptació de la planificació de la gran indústria,⁵³ progressivament coordinada a través de consells d'economia nacionals o regionals,⁵⁴ es derivà a l'acceptació de la planificació administrativa centralitzada el 15 de gener de 1938.⁵⁵

Aquesta planificació tenia com a principal finalitat de "reestructurar, racionalitzar i suprimir el superflu i ensem amb oferir una coordinació general del conjunt de l'economia espanyola". Però hi havia una limitació: la no existència d'un Consell Nacional d'Economia d'àmbit espanyol reduiria l'intent de planificació a l'anomenada "economia confederal", és a dir, aquells sectors de l'activitat econòmica controlats totalment o parcialment per la C.N.T.⁵⁶ Sobre la posició adoptada al començament pels sindicats de la C.N.T. respecte al salari, a la seva obra esmentada, Josep Peirats escriu: "Davant l'orientació igualitària dels primers mesos de la Revolució, aviat s'obrí pas a la concepció del salari familiar". Més tard, el Ple Nacional Econòmic Ampliat del 15 de gener de 1938 reconeixia la diversitat de categories professionals, i declarava, però, que en el futur calia tendir a esborrar les diferències retributives per concepte professional entre els treballadors. El mateix Peirats cita unes declaracions de M. R. Vázquez⁵⁷ el gener de 1938, en les quals afirmava que "el salari únic i familiar és antihumanista per tal com perjudica l'economia". No cal dir que el tema és prou atractiu perquè hagi estat estudiat a part en el context general de les relacions laborals durant la guerra.

Segons la doctrina llibertària, el comerç havia d'ésser dut a terme a través dels òrgans creats per la Revolució, que portarien en si mateixos la supressió del diner com a sistema ordenador del canvi i el valor.⁵⁸ Fins i tot el projecte de reforma per a estructurar els sindicats per indús-

52. GASTÓN LAVAL, a l'obra esmentada, pàg. 199, havia aconsellat la municipalització dels serveis públics. Amb una diferència: Gastón Laval considerava unes columnes llibertàries; ara els municipis eren òrgans de l'Estat o de la Generalitat, on la C.N.T. no tenia majoria.

53. Ple Nacional de Regionals del 15 de setembre de 1936.

54. Ple de Regionals dels Sindicats únics de Catalunya del 24 de setembre de 1936.

55. *Ple Nacional econòmic ampliat de la C.N.T.*, celebrat del 15 al 23 de gener de 1938 a València. C.N.T. Barcelona, 1938, pàgs. 33 i ss.

56. "La C.N.T. ha comprès que no pot existir economia pròspera, col·lectivament parlant, sense un control i una coordinació centralitzada en l'aspecte administratiu"... "Centralització de l'administració sense violentar els principis federalistes" (*Ple nacional econòmic ampliat*, pàgs. 33 i ss.). Així s'anul·liarien les diferències entre els diferents sectors del proletariat i es mantindria viva la iniciativa individual. La posta en pràctica d'aquesta planificació exigiria una centralització, però "la centralització s'operarà a partir de les unitats econòmiques fins als consells tècnico-administratius d'indústria local i descriurà des d'aquest moment dos moviments: un que passarà per diferents plans successius (estructuració de les federacions d'indústria) i un altre, el dels consells econòmics". Al cim existiria el Consell Confederal de l'Economia, com a òrgan fonamental de planificació de l'economia confederal.

57. *Solidaridad Obrera*, 18 de gener de 1938.

58. Vegeu, en aquest sentit, "S'imposen nous rums a l'economia" (*Solidaridad Obrera*, 5 d'agost de 1936).

tries⁵⁹ tenia com un dels seus objectius “ser el pas obligat per a arribar a la socialització de les indústries, fet amb el qual esdevenia factible la lenta desaparició del signe i el funcionament normal de la comuna lliure”.⁶⁰ En gran part, la creació de consells d'economia a tots els nivells (municipal, comarcal, regional, etc.) tenia també com a objectiu facilitar l'intercanvi⁶¹ mitjançant el control social del consum, el nivell del qual seria fixat per les existències disponibles i que en la pràctica estaria a mans del “Consell de l'intercanvi dels productes, és a dir, de llur regulació de forma equitativa a base de l'estadística”.⁶²

En la seva gestió política, la C.N.T. propicià normalment el control sindical dels proveïments i tota altra distribució dels productes a partir dels sindicats de distribució comercial, a base de valors o preus idèntics, absolutament i relativament, als anteriors,⁶³ llevat en els casos que llur especial escassetat n'aconsellés la taxació.

* * *

Les idees sobre el crèdit foren sempre inconcretes i moltes vegades poc clares: ⁶⁴ fins es consignà que a la nova societat llibertària desapareixerien els problemes financers.⁶⁵

Durant els primers mesos de la guerra preocuparen els problemes a curt terme: aleshores Cardona i Rossell definí com a problemes bàsics que havia d'afrontar l'economia espanyola el dels xecs al descobert⁶⁶ i el de la inflació.⁶⁷

Posteriorment, el Ple Nacional Econòmic Ampliat de gener de 1938 —que ja hem esmentat— intentà la creació del que s'anomenaria Banc Sindical Ibèric. El projecte aprovat de Banc Sindical Ibèric preveia que l'aportació de capital fóra duta a terme per les seccions locals on el Banc

59. Vegeu *Estructuración de los Sindicatos de Industria* (Confederació regional del treball a Catalunya), 25 de febrer a 2 de març de 1937. Barcelona, 1937.

60. Pròleg del fulletó esmentat a la nota anterior, pàgs. 6 i 7.

61. Vegeu CARDONA I ROSSELL, *op. cit.*, Diego ABAD DE SANTILLÁN en *El organismo económico de la Revolución*, pàgs. 52 i ss.; Isaac PUENTE, *op. cit.*, pàgs. 32 i ss., etc.

62. Diego ABAD DE SANTILLÁN a l'obra esmentada, pàgs. 159 a 160 i 131 a 134. L'autor oposa aquest sistema de canvi a l'intercanvi monetari (que porta aparellat el salari, el mercat i el privilegi) i a la “presa de la pila” (únicament possible en l'abundància).

63. GASTÓN LAVAL (*op. cit.*, pàgs. 16 a 18) advertia no sense lleugeresa: “No concebem taxacions de valor, de preu, que han de servir de norma per a l'intercanvi del que ha estat obtingut amb el treball: productes bruts o manufacturats, industrials o agrícoles, etc., en una societat socialista reputem aquest concepte dolent i impossible”... “caldría inventar nous sistemes, nous conceptes de valoració i taxació. Dubto que se'n poguessin trobar”... “Es produirà per a les necessitats establertes, al més exactament possible, com ja es fa en principi amb la producció i el consum actuals encara que sabem que el darrer és insuficient.”

64. Vegeu Diego ABAD DE SANTILLÁN, *op. cit.*, pàg. 132.

65. Vegeu CARDONA I ROSSELL, *op. cit.*, pàg. 9.

66. Vegeu CARDONA I ROSSELL, *op. cit.*, pàg. 7.

67. Vegeu CARDONA I ROSSELL, *op. cit.*, pàg. 8.

s'establiria, i que seria organitzat pel Consell Nacional Confederal i per la Comissió nomenada amb tal finalitat.

El nou Banc havia de proposar-se el “ressorgiment eficaç d'infininit d'indústries”, “l'ajuda a la pagesia en moments difícils” i el sosteniment de la planificació i la reconstrucció.⁶⁸ Els beneficis del Banc calia atorgar-los a les organitzacions sindicals.

El partit sindicalista

El partit sindicalista era una conseqüència del fenomen del trentisme. Fou fundat per Àngel Pestaña,⁶⁹ ex-director de “Solidaridad Obrera”, a l'abril de 1933⁷⁰ i tenia com a funció fonamental la formació d'un partit de treballadors per a participar en l'acció política.

Un problema que la C.N.T. hagué d'afrontar fou el de les escissions, especialment provocades per la lluita entre anarquistes purs i empírics o reformistes, partidaris d'establir contacte amb els polítics de l'esquerra catalanistes (Layret, Macià, Companys). La reiteració sistemàtica d'aquest enfrontament fa pensar que el sentit empíric de la realitat política obligava a emplenar uns buits que el rígid pensament de l'anarquisme no havia mirat d'interpretar. En aquest cas, l'escissió suposaria una lluita inevitable entre dos estadis d'un mateix procés. Efectivament, Peiró s'arreglerà en el mateix camí que abans havia retret a Pestaña, camí que durant la guerra seguirien els aleshores oponents de Peiró, com Garcia Oliver, Santillán, etc. i fins i tot, institucionalment, la mateixa F.A.I.

D'una d'aquestes “desviacions” nasqué el Partit Sindicalista d'Àngel Pestaña. Les seves línies fonamentals no amaguen el material cenetista dels homes que el fundaren. Partit minoritari i d'importància ínfima durant els anys de guerra, el seu interès està, però, a conèixer quina fou la seva posició, atès el seu origen.

A l'octubre de 1936 el partit féu a l'opinió⁷¹ una crida, en la qual considera lloable que la C.N.T. s'hagi decidit a llançar-se a la vida política, tot deplorant, però, que no ho hagi fet mitjançant la pròpia organització sindical, sense comptar amb òrgans polítics obrers, més aptes per a aquesta funció.

68. Segons escriu CARDONA I ROSSELL, a “Solidaridad Obrera”, 18 de febrer de 1938, el Banc Sindical Ibèric “tindria l'estructuració dels altres bancs. Faria els serveis pròpiament bancaris, però amb una concepció pròpia sobre la forma en què han de fer-se les comissions de crèdit i realitzar altres funcions semblants. Fariem un servei que mai no podrien fer les banques burgeses en relació amb les indústries socialitzades o collectivitzades.

69. Sobre la personalitat d'A. Pestaña, vegeu P. FOIX, “Apòstols i mercaders”, *Quaranta anys de lluita social a Catalunya*, Mèxic, 1957.

70. E. GIRALT, A. BALCELLS i J. TERMES, *Els moviments socials a Catalunya, Països Valencians i les Illes*, Ed. Lavinia, Barcelona, 1967, pàg. 110.

71. *A l'opinió*. Federació Catalana del Partit Sindicalista. Barcelona, octubre de 1936.

La base social i organitzadora de la nova societat, han de constituir-la el sindicalisme, la petita burgesia i el cooperativisme. En l'agricultura, les idees sindicalistes i revolucionàries han d'ésser introduïdes d'una forma lenta, fomentant el cooperativisme agrari i respectant la petita pagesia. La indústria hauria d'organitzar-se segons el model de cooperatives de producció, distribució, consum, vendes en comú i crèdit.

La progressiva coordinació dels consells d'empresa — formats per obrers, administratius i tècnics — donaria pas a unions locals i a confederacions de caràcter regional fins a arribar a la formació d'una mena de consell nacional de treball. El Partit admetia la petita empresa privada i el comerç lliure, però sota el control obrer, i advocava per la nacionalització de les indústries d'utilitat pública.

Les funcions bàsiques de tipus econòmic que hauria d'assegurar l'Estat foren la seguretat social, la regulació general del treball, la unificació de tributs i la supressió dels impostos sobre treball, i la realització d'una política eficaç d'obres públiques, mantenint l'equilibri pressupostari.

La Banca havia de sotmetre's a control obrer fins a arribar a la seva nacionalització total.

EL SOCIALISME MARXISTA

Organitzacions marxistes, en la línia de la III Internacional

En el camp sindical, seguí aquesta orientació la Unió General de Treballadors i, entre els partits, el Partit Socialista Unificat de Catalunya. En el camp de la política econòmica, els punts de vista de la U.G.T. i el P.S.U.C. coincidiren plenament, de la mateixa manera que coincidiren, en línies generals, els punts de vista de la F.A.I. i de la C.N.T. amb la diferència que la distinció de funcions entre partit i sindicat fou establerta d'una forma més clara i tallant en el cas que ens ocupa.⁷²

El Partit Socialista Unificat de Catalunya fou fundat el 21 de juliol de 1936, per la fusió de la Unió Socialista de Catalunya (partit que ja havia collaborat amb la E.R.C. en els governs de Macià i Companys), el Partit Comunista de Catalunya, la Secció Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol i el Partit Català Proletari. Parallelament, en iniciar-se la Revolució, alguns sindicats independents — com el CADCI (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria), els funcionaris de la

72. Per una confirmació oficial d'això, vegeu A. MIYE, *Por una potente industria de guerra*, discurs pronunciat al Ple Ampliat del Comitè Central del Partit Comunista d'Espanya, València 5, 6, 7 i 8 de març de 1937. Edicions del Partit Comunista d'Espanya. Comissió d'Agitació i Propaganda. Barcelona, 1937, pàg. 12.

Generalitat, la FENEC (Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya) — s'uniren a la U.G.T.⁷³

Els primers mesos, la força i el nombre d'afiliats al P.S.U.C. i a la U.G.T. eren petits en comparació amb la C.N.T., però llur creixement durant la guerra fou remarcable.⁷⁴ La creació del GEPCI no hi fou aliena, com a secció de la U.G.T.⁷⁵

El P.S.U.C. es trobava afiliat directament a la III Internacional, així com el Partit Comunista d'Espanya. Per això, les relacions amb el P.C. i el P.S.U.C. foren cordials i molt intenses.⁷⁶ La semblança dels seus programes permet d'utilitzar els documents i publicacions del Partit Comunista d'Espanya per a comprendre la posició del P.S.U.C. Havent afirmat això, hem de matisar, però, que aquesta semblança no significava una total identitat d'objectius i mesures, no solament per l'existència d'un poder polític autònom a Catalunya, sinó també per la diferent problemàtica de base que plantejava Catalunya: fora de l'anarquisme, nacionalisme català, importància de la petita burgesia, manifestacions d'un desenvolupament econòmic diferenciat que produïa tensions diferents.⁷⁷

La U.G.T. també representava a Catalunya una posició diferent de la general espanyola, o, si més no, la representació, en certs moments. No

73. Vegeu, en aquest respecte, José DEL BARRIO, *Informe en nombre del Comité de Cataluña de la U.G.T. III Congreso de la U.G.T. en Cataluña*. Ediciones U.G.T., Barcelona, 1937. També s'agregaren a la U.G.T. de Catalunya la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya i posteriorment la Federació Obrera d'Unificació Sindical.

74. Mig milió d'afiliats comptava la U.G.T. a l'octubre de 1936 segons *Treball* (20 de desembre de 1936), i 50 mil afiliats el P.S.U.C. en relació amb els 650 mil del Partit Comunista Espanyol segons es dedueix del discurs de Vidiella al Comitè Central Ampliat del Partit Comunista Espanyol, al març de 1937.

75. Vegeu sobre això Rafael VIDIELLA en el discurs pronunciat al Ple del Comitè Central del Partit Comunista Espanyol celebrat a València el 5, 6, 7 i 8 de març de 1937.

76. Vegeu en aquest sentit Rafael VIDIELLA en el discurs pronunciat en el Ple del Comitè Central del Partit Comunista Espanyol celebrat a València el 5, 6, 7 i 8 de març de 1937.

77. Joan Comorera — secretari general del P.S.U.C. — i especialment Rafael Vidiella i Josep del Barrio — ambdós del Comitè Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya — després d'afirmar la identitat fonamental entre els P.S.U.C. i el P.C. qualifiquen el primer com un partit no totalment bolxevitzat pel caràcter heterogeni de la seva fusió i l'admissió de socialistes al seu si i consideraren més pur en aquest sentit el Partit Comunista Espanyol. Vegeu *Catalunya en peu de guerra*, "Discursos pronunciats al Ple del Partit Comunista d'Espanya, celebrat a València el 5, 6, 7 i 8 de març del 1937, pels camarades J. Comorera, R. Vidiella i Josep del Barrio". Edicions dels P.S.U.C. de Catalunya, Barcelona, 1937). També Dolors IBARRURI, a *El único camino* (pàg. 387), escriu: "Al P.S.U.C., fundat el 21 de juliol de 1936, que tan gran paper anava a representar en el terreny polític a Catalunya — la seva mateixa constitució fou una gran victòria sobre l'anarquisme i el nacionalisme petitburgès —, es reflectien d'una manera contradictòria les lluites entre les tendències nacionalistes i anarquistes de molts dels seus components amb l'honest desig de la majoria de fer del P.S.U.C. el partit marxista del proletariat i de les forces progressives de Catalunya. El seu Secretari General, Joan Comorera, era l'expressió perfecta d'aquestes contradiccions existents. Mentre proclamava el P.S.U.C. com a partit bolxevic en tot el que aquesta catalogació comporta de revolucionari marxista-leninista, sostenia que a Catalunya, que havia viscut el període de la Mancomunitat amb Prat de la Riba, la Lliga amb Cambó, l'Esquerra Republicana de Catalunya amb Macià, li corresponia el període del P.S.U.C. amb Comorera."

solament per l'ingrés el seu si de sindicats de signe nacionalista català, com el CADCI,⁷⁸ sinó principalment per la força de la C.N.T. i la inexistència d'un socialisme separat del comunisme a Catalunya.⁷⁹ Per aquest darrer motiu, la coincidència doctrinal, ideològica i de política econòmica entre el Partit Socialista Unificat de Catalunya i la U.G.T. fou total, especialment quan el P.O.U.M. desaparegué pràcticament de la vida política catalana.

La U.G.T. catalana i el Partit Socialista Unificat de Catalunya — en un procés del qual no està deslligat el pes que tingué l'U.R.S.S. durant cert període de la guerra — començaren a sentir-se forts davant la C.N.T. a l'octubre de 1936,⁸⁰ però la importància definitiva adquirida a Catalunya per ambdues organitzacions es palesà en un moment important: la caiguda de Màlaga, que coincideix amb un punt crític en la conjuntura econòmica catalana, i un canvi important en la seva orientació de política econòmica. Com a conseqüència, l'ascensió del P.S.U.C. al primer pla de l'actualitat política apareix com a resultat de les lluites de maig de 1937 i després de l'eliminació de la C.N.T. del govern; a partir d'ara disputarà a l'Esquerra Republicana de Catalunya el control i el paper de partit dominant en l'orientació de la Generalitat. Aquesta evolució és exposada sense embuts pel Secretari general del Partit, Joan Comorera, quan en el seu discurs, pronunciat en el ple del Comitè Central Ampliat del Partit Comunista d'Espanya, celebrat a València els dies 5, 6, 7 i 8 de març de 1937, declarà que Catalunya no havia donat encara tot el que podia oferir de cara a la guerra, perquè fins en aquell moment havia triomfat un criteri basat en l'eslògan: "abans que tot, la Revolució", atribuït per ell a les forces tradicionalment organitzades contra el P.S.U.C. i manejades pel "trotskisme". Comorera conclouia que l'enemic no estava encara vençut, però sí dominat.⁸¹

78. Sobre l'origen dels membres de la U.G.T. catalana, vegeu José DEL BARRIO, *Informe en nombre del Comité de Cataluña de la U.G.T. III Congreso de la U.G.T. en Cataluña*. Ediciones U.G.T., Barcelona, 1937. Josep A. del Barrio assenyala que l'afiliència de treballadors a la U.G.T. era a causa de l'"organització, disciplina, i responsabilitat individual i col·lectiva" que oferia aquesta sindical.

79. Per això, la crisi que sofrí la U.G.T. com a conseqüència de la sortida de Largo Caballero del Govern i que reflectia les pugnes entre els corrents moderat i d'esquerrers del P.S.O.E. no afectà la U.G.T. catalana. (Aquesta evolució del P.S.O.E. pot considerar-se retrospectivament a *Reseña de las sesiones y texto íntegro de los acuerdos del Comité Nacional Ordinario celebrado en Barcelona los días 7 y siguientes de agosto de 1936*. Servei de Premsa i edicions del P.S.O.E. Barcelona.) Així, Federica Montseny, el 21 de juliol de 1937, en un míting celebrat a l'Olympia atacà durament la U.G.T. catalana, contraposant-la a la U.G.T. espanyola lligada al socialisme de Largo Caballero.

80. Diferents símptomes revelen que la U.G.T. prengué consciència de la seva força enfront d'una C.N.T. vacil·lant, per exemple, discurs de Josep del Barrio en un míting del Price ("La Humanitat", 20 d'octubre de 1936); el llançament de la consigna de "sindicats de cara a la guerra" el novembre de 1936 per Antoni Sesé; l'arribada del vaixell soviètic que donà importància als partits únics a la III Internacional; la polèmica entre la C.N.T. i la U.G.T. sobre els proveïments de les indústries de guerra; la sortida del P.O.U.M. del Govern de la Generalitat, etc.

81. Vegeu *Catalunya en peu de guerra*, pàg. 8. Comorera també es mostrà molt

* * *

Aquestes organitzacions es proposaren de primer, i per damunt de tot, d'aconseguir el triomf de la guerra i ho sotmeteren tot a aquest fi; la Revolució, en tot cas, seria un objectiu a assolir després de guanyada la guerra. Per això, el P.S.U.C. tingué interès a col·laborar amb els grups liberals per arribar a constituir un front comú. De totes maneres, pel que fa a Catalunya, els grups liberals tenien una base social important i fonamental que comptava amb certs partits polítics propis per a llur representació en el Govern. Per això, cal matisar una mica l'afirmació segons la qual el partit Comunista seguí a la resta d'Espanya una política igual a la del Partit Socialista Unificat de Catalunya, i que el Partit Socialista Unificat de Catalunya féu causa comuna en qualsevol moment amb l'Esquerra Republicana de Catalunya i amb Acció Catalana Republicana; n'hi hauria prou de llegir detingudament els "Butlletins de Sessions" del Consell d'Economia, en el moment en què el P.S.U.C. regentava el Departament d'Economia, per a adonar-nos de com aquesta afirmació és arriscada; els membres del P.S.U.C. es mostraren, en la pràctica de la vida administrativa quotidiana, en veritable contradicció. no solament amb l'Esquerra Republicana de Catalunya, sinó també amb les mateixes autoritats comunistes i socialistes del Govern republicà.

Guanyar la guerra, però, suposaria perdre la Revolució? A aquesta pregunta, que preocupava tant els líders cenetistes, responia el Partit Comunista Espanyol: "¿Com fóra possible de crear una indústria de guerra potent, sense nacionalitzar les grans fàbriques i tallers dels feixistes o els que havien estat abandonats? I la nacionalització de les millors instal·lacions fabrils, no constitueix, doncs, una mesura revolucionària?... ¿Com fóra possible això si per a guanyar la guerra és indispensable adoptar una sèrie de mesures — moltes de les quals han estat adoptades, ja que constitueixen la base de la Revolució popular?..."⁸² Aquesta afirmació, que es completava amb una altra de posterior, "tota la indústria de guerra,

dur en qualificar la Revolució iniciada a Catalunya: hem intentat "assaigs de tota mena, però aquests assaigs han acabat tots com havien d'acabar"... "Set mesos d'errors greus, d'aventures, i d'assaigs lamentables i perillous" (pàg. 8). Segons ell, la llunyania del front induïa a pensar que la guerra succeïa en un altre país; però la caiguda de Màlaga i la situació econòmica concreta d'aquells moments (pàg. 9) havia tingut la virtut de fer adonar-se de la necessitat de militaritzar Catalunya i de vèncer l'actitud tradicionalment antimilitarista del poble català: "El mateix dia de la tragèdia malaguenya, quan tants milers de treballadors queien afusellats pels mercenaris de Franco, a Barcelona tothom, Govern, Premsa, ordre públic, organitzacions sindicals i polítiques, estaven preocupats a resoldre un problema que res no tenia a veure amb la guerra. Queia Màlaga i allí estaven discutint la collectivització de les vaques a Barcelona" (pàg. 11). PEIRATS, al volum tercer, *op. cit.*, pàg. 354-nota 4, cita un discurs de Comorera al teatre Capítol de València el 8 d'agost de 1937 en el qual afirmà: "Gràcies a la unificació dels partits marxistes s'ha acabat l'hegemonia de l'anarquisme a Catalunya, que pretenia estendre la seva influència a tot Espanya".

⁸². *Nuestro programa y el de la C.N.T.* Ediciones del Partido Comunista de España, pág. 12.

que és avui dia, si no tota d'una manera absoluta, gairebé tota, la indústria del país, nacionalitzada sota el control tècnic i econòmic de l'organisme especial creat pel Govern suposa naturalment la desaparició de les fàbriques i tallers collectivitzats",⁸³ a Catalunya rebia una interpretació diferent, ja que la tradició anarco-sindicalista del proletariat català ja havia organitzat l'activitat industrial amb la sanció de la Generalitat mateixa, mitjançant l'autogestió de les empreses. L'acció del P.S.U.C. fou aleshores no pas la nacionalització pura i simple, ans la centralització i intervenció tècnica d'una economia "federal" d'empreses autònomes en un doble moviment ascendent i descendent que ja hem tingut ocasió d'examinar. I aquesta interpretació diferenciada persistí fins i tot quan el vent de la política del segon govern Negrín bufava cap a la constitució d'òrgans centrals únics de política econòmica per a la zona republicana, en la qual el paper del govern català es reduïa al nomenament de representants en aquests òrgans i a l'aplicació de llurs diferents directrius a Catalunya: ⁸⁴ en les intervencions dels representants de la U.G.T. i del P.S.U.C. en el Consell d'Economia es nota el divorci entre la doctrina acceptada i la realitat adversa administrativa de cada dia.

* * *

Com a conseqüència d'aquesta prioritat en la guerra, aquestes organitzacions reclamaren la unitat d'acció al front, i sostenien la constitució d'un exèrcit popular sotmès als governs de la Generalitat i la República, unificant les qüestions de defensa sota la unitat fèrria centrada en la República.⁸⁵

83. *Nuestro programa y el de la C.N.T.*, pàg. 9.

84. Vegeu discurs de J. COMORERA al Tivoli el 2 d'octubre de 1938 (reproduït a "La Rambla", 3 d'octubre de 1938); *Per a unificar la direcció econòmica del país* ("Treball", 5 de novembre de 1938); J. VALLESPINÓS, *Les collectivitzacions, la direcció tècnica i del Consell Superior d'Economia* ("Treball", 17 de novembre de 1938).

85. Vegeu José DÍAZ a *Catalunya en peu de guerra*; Josep MUNI i A. DEL ROSAL a *El VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi. Tasques realitzades*. Celebrat a Barcelona del 20 al 23 de març de 1937. Barcelona, 1937. Ja el 9 de setembre de 1936, la U.G.T., Catalunya i el P.S.U.C. manifestaven: "Amb la victòria, la reconstrucció de l'economia a Catalunya i d'Espanya sobre noves bases serà inevitable. Amb l'enderrocament no restaria res en peu, sinó el regust amarg d'una derrota possibilitada pels demagogs, pels provocadors, pels atacats d'infantilisme revolucionari"... "No hem d'organitzar la guerra de Catalunya contra el feixisme... la guerra és la guerra de la República democràtica contra el feixisme... Si la República Democràtica espanyola no guanya la guerra, Catalunya perdrà les seves llibertats, correrà la sort de les altres nacionalitats peninsulars"; i acabaven: "Catalunya ha de lligar els seus esforços amb els del Govern central i organitzar la nostra economia d'acord amb les necessitats i col·laborar en la guerra segons les exigències dels fronts" (de *Guerra y Revolución en España*, pàg. 39).

Posició dels marxistes adherits a la III Internacional sobre alguns aspectes de caire administratiu i econòmic

Aquests moviments, partidaris de governs frontpopularistes, no amagaren llur recel envers els governs sindicals propugnats per la C.N.T.-F.A.I.⁸⁶ Aquestes coalicions de front popular — amb participació de l'esquerra liberal — haurien d'inserir-se en el context d'una república parlamentària democràtica.⁸⁷

Delimitant la funció sindical i l'activitat política, distingien com a integrants de la lluita contra els nacionalistes, per una banda, dos partits obreristes a Espanya (el Partit Socialista Obrer Espanyol i el Partit Comunista, partits que havien de treballar junts fins a aconseguir la plena unió, tal com ja s'havia fet a Catalunya, a través del P.S.U.C.) per dos altres partits republicans (que a Catalunya serien l'Esquerra Republicana de Catalunya i Acció Catalana Republicana) i finalment dues sindicals (la C.N.T. i la U.G.T., les que havien de proposar-se llur fusió). Aquesta distinció entre partits obreristes, partits republicans i centrals sindicals, amb el propòsit de treballar per la seva unió en els diferents plans pugnav amb la posició de l'anarco-sindicalisme que propiciava una classificació tripartita del bloc antinacionalista en republicans d'esquerra, marxistes i llibertaris amb la representació que calia en els organismes republicans.⁸⁸ Cal suposar que més enllà de les posicions doctrinals hi havia qüestions de pura estratègia política.

Per part dels sectors marxistes hom afirmà netament la personalitat nacional de Catalunya i la seva necessària col·laboració amb el govern republicà.⁸⁹ No obstant això, a mesura que la tendència cap a la centralització s'accentuava, l'èmfasi es posà en el fet que "les nacionalitats ibèriques" participessin en "la direcció dels òrgans nacionals econòmics

86. Vegeu Dolors IBARRURI, *op. cit.*, pàg. 336; José DEL BARRIO, *Informe en nombre del Comité de Cataluña de la U.G.T. III Congreso de la U.G.T. en Cataluña*. Ediciones U.G.T., Barcelona, 1937; *Nuestro programa y el de la C.N.T.* Ediciones del Partido Comunista de España; *Acords del III Congrés de la U.G.T. a Catalunya*. Edicions U.G.T., Barcelona, 1937, pàg. 38.

87. En una declaració oficial del Partit Socialista Unificat, publicada el 28 de gener de 1937, s'afirmà: "Recollint tota la situació internacionalment creada i la correlació de forces interiors que lluiten contra el feixisme, el Partit Socialista Unificat defensa i planteja com a única sortida justa la consigna de república democràtica parlamentària, en la qual, anihilat i fora de la llei el feixisme, el poble pugui decidir lliurement els seus propis destins... i cal forjar la unitat entre els pobles hispànics, entre el nostre poble i el poble espanyol, l'euscar i el gallec, amb els quals hem de reunir els esforços per a assegurar realment la nostra llibertat en tant que pobles i el reconeixement de la nostra personalitat nacional..." (citat a *L'obra normativa de la Generalitat de Catalunya. El Pla Tarradellas*. Edició del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1937, pàg. 9).

88. *Nuestro programa y el de la C.N.T.* Ediciones del Partido Comunista de España.

89. Vegeu, per exemple, Josep Díaz a *Catalunya en peu de guerra*. A. GILABERT, *La J.S.U. i el problema nacional* (a "Juliol", 24 de juliol de 1937).

de l'Estat",⁹⁰ tot i que en el futur els pobles hispànics havien de donar-se el règim que lliurement elegirien en acabar la guerra.⁹¹

* * *

Pel que fa a l'organització de la producció podríem condensar el pensament i doctrina dels moviments marxistes adherits a la III Internacional en els següents punts:

a) Nacionalització de les indústries bàsiques,⁹² entenent com a tals els transports, la indústria de guerra, la banca oficial⁹³ i les mines.⁹⁴

b) Control obrer sobre la producció,⁹⁵ no pas a través de pactes i representacions sindicals, però sí per elecció directa dels mateixos obrers.⁹⁶

c) La collectivització no fou mirada amb massa bons ulls pel Partit Comunista; pel que fa a la política general espanyola, el Partit Comunista intentà d'evitar-la, especialment quan suposava una confirmació del poder sindical.⁹⁷ Però a Catalunya, el P.S.U.C. obrà en el sentit d'enfortir els organismes d'enllaç de les collectivitzacions, Consells Generals, Federacions Econòmiques, Consell d'Economia, etc., i refermar el control tècnic sobre aquelles, i la U.G.T. catalana propugnava l'extensió del sistema econòmic i social a tot Espanya,⁹⁸ bandejant, malgrat ella, qualsevol indici de poder sindical.⁹⁹

d) Creació d'un Consell tècnic i econòmic per a l'Espanya republicana.¹⁰⁰

90. Vegeu *VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi* i les cites de la nota 84 d'aquest capítol.

91. Vegeu *Acords del III Congrés de la U.G.T. a Catalunya*.

92. "El presidium del comitè executiu de la Internacional comunista estima justa la posició adoptada pel partit contra tota tendència a nacionalitzar sense discerniment tota la indústria; es solidaritza amb la línia del partit tendent a la determinació d'aquesta nacionalització per les necessitats de defensa de la República, a dirigir-la contra les temptatives dels enemics de realitzar el sabotatge i la ruïna econòmica i també a aplicar-la a les empreses pertanyents als participants directes o indirectes a la rebel·lió." (*Por la línea de la internacional comunista*. Madrid, 1937, pàg. 13). En aquest mateix sentit, la crida de Dolors IBARRURI el gener de 1937 per ràdio Madrid; *VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi*; *Acords del III Congrés de la U.G.T. catalana*, pàg. 69.

93. *VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi*; *Nuestro programa y el de la C.N.T.*

94. *Nuestro programa y el de la C.N.T.*

95. Crida de Dolors Ibarruri el gener de 1937 per Ràdio Madrid.

96. A. MIJE, *op. cit.*, pàg. 13.

97. A. MIJE, *op. cit.*: "Als vuit mesos de guerra no es pot consentir que cada sindicat, per si sol i davant seu, exploti una fàbrica o taller, elaborant els productes que li semblin, siguin de guerra o d'altres necessitats del país." (Pàg. 4.)

98. Vegeu *Acords del III Congrés de la U.G.T. a Catalunya*.

99. A la pàgina 117 dels acords del *III Congrés de la U.G.T. catalana* llegim: "Els sindicats no són els empresaris de les indústries, puix que això faria caure les nostres organitzacions en un sindicalisme de tipus gremial que substituiria la lluita de classes per una lluita fratricida entre la mateixa classe treballadora."

100. Crida de Dolors Ibarruri per Ràdio Madrid, el primer de gener de 1937; *VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi*; *Nuestro programa y el de la C.N.T.* *Por la línea de la internacional comunista*, pàgs. 36-37. *Per a unificar la direcció econòmica del país* ("Treball", 5 de novembre de 1935), etc.

e) Municipalització de la vivenda i els serveis públics.

f) Sostenir el cooperativisme, que tenia una certa tradició i desenvolupament a Catalunya.¹⁰¹

g) Reconeixement dels drets de la petita propietat i de la petita burgesia.¹⁰²

La síntesi fonamental sobre la política propugnada i portada després a la pràctica en matèria de salaris fou formulada en el III Congrés de la U. G. T. catalana, tan sovint esmentat, i es condensava en l'expressió: "a més i millor treball, millor jornal"; foren també partidaris d'un jornal especial per a tècnics.¹⁰³ Per la seva posició doctrinal i interpretació de la guerra civil defensaren el control estatal del comerç exterior.¹⁰⁴

El sistema bancari "en el pla de l'economia de qualsevol règim és un instrument imprescindible. Podrà variar la modalitat dels seus mecanismes, la finalitat de la seva funció, l'aplicació dels seus mitjans, la seva política financera, en variar el sistema econòmic que la determina, però la Banca ha de subsistir, qualsevulla que sigui la seva fisonomia, tant en el règim capitalista que ara liquidem com en el socialista que hem de bastir."¹⁰⁵ Admesa l'existència i la necessitat dels bancs, es considerarà necessari de nacionalitzar la Banca oficial (és a dir, els Bancs Hipotecaris, de Crèdit Agrícola, Exterior, de Crèdit Industrial, etc.), sobre la base de la qual calia construir l'armadura del nou sistema bancari,¹⁰⁶ i el control de la Banca privada.¹⁰⁷

101. "El moviment cooperativista podrà ésser un dels pilars fonamentals del moviment emancipador del proletariat català" (E. RUIZ PONSETÍ, sots-secretari del Departament d'Economia, en la inauguració de la sucursal a Manresa de la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial, a "Treball", 1.er de novembre de 1938).

102. Vegeu AMARO DEL ROSAL, president de la Federació espanyola de treballadors del crèdit i de les finances en *El VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi*; igualment, a *Por la línea de la internacional comunista* s'afirmà que només podia ésser guanyada la guerra "si respectem els interessos de totes les capes socials que hi lluiten en contra"... (pàg. 47)... "Hem d'acabar amb el parauleig revolucionari dels qui volen ésser més revolucionaris que ningú" (pàg. 48). Vegeu també *Acords del III Congrés de la U.G.T. a Catalunya*, pàg. 10.

103. JOSEP DEL BARRIO, informe citat.

104. Vegeu, en general, *Nuestro programa y el de la C.N.T.*

105. MANUEL MAYORDOMO, *La Banca y la Revolución. Notas para el proletariado*. Federació espanyola de treball, del crèdit i de les finances. U.G.T. Edicions Bancario, pàgs. 20 i 21.

106. *VIè Congrés de la Federació catalana de treballadors de banca, borsa i estalvi. Acuerdos del Pleno de la Federación española del crédito y de las finanzas* (citat a la pàg. 57 de M. MAYORDOMO, a *La Banca y la Revolución*).

107. "En les entitats de la banca privada on es troba l'acumulació més gran de capital i centralització industrial, n'és obligatòria la nacionalització i la incorporació al Banc de Crèdit Industrial, si acceptem com a mesures prèvies la nacionalització de les indústries bàsiques del nostre país, i com a reflex, la del Banc del Crèdit Industrial dels acords del ple de la Federació espanyola de treballadors del crèdit i de les finances.

El marxisme no adscrit a la III Internacional

El partit representatiu d'aquesta tendència fou el Partit Obrer d'Unificació Marxista, originat de la unió, el novembre de 1935,¹⁰⁸ del Bloc Obrer i Camperol de J. Maurín, J. Miravittles, J. Arquer Andrade, etc. i Esquerra comunista d'Andreu Nin. Des de la formació del Partit Socialista Unificat de Catalunya esdevingué palès l'antagonisme entre ambdós partits que donà origen a la crisi del Govern de la Generalitat del desembre de 1936, primera escaramussa de la qual sortí guanyant aquest darrer. Després dels esdeveniments del maig de 1937, el P.O.U.M. fou dissolt el juny següent i suprimida la representació d'aquest en el Consell d'Economia, on tenia la ponència d'indústries tèxtils.

La repressió del P. O. U. M. i l'eliminació — objectiu del Partit Comunista i el Partit Socialista Unificat de Catalunya — féu el cop teatral en el procés en què fou acusat d'espionatge, la sentència del qual, de contingut vague, fou publicada l'11 d'octubre de 1938. Abans ja havien assassinat el seu líder i secretari, Andreu Nin.

L'objectiu bàsic del P. O. U. M. era la Revolució. Només amb la realització de la Revolució podia guanyar-se la guerra. Ja abans del 19 de juliol, el problema havia estat definit en els termes següents: "per a un marxista, el problema no està situat en el mapa militar, sinó que rau en la lluita de classes".¹⁰⁹ Durant la guerra "la consigna central del nostre partit i que representa la voluntat pròpia de les masses treballadores en lluita és: guerra al front i revolució socialista a la rereguarda".¹¹⁰

En el camp sindical, propugnaven la unitat sindical, duta a terme a partir de la U. G. T., la influència de la qual en el Partit Socialista Unificat de Catalunya calia eliminar.¹¹¹ Posteriorment, foragitats els de la U. G. T., insistirien encara en l'assoliment de la unitat sindical.¹¹²

Internacionalment, foren partidaris de realitzar la Revolució a cada

108. Segons E. GIRALT, A. BALCELLS i J. TERMES, *Els moviments socials a Catalunya, el País Valencià i les Illes*, Ed. Lavinia, Barcelona, 1967, pàg. 114.

109. Ignasi IGLÉSIAS, "La guerra y el proletariado", a *Nueva era* corresponent a gener de 1936, pàg. 9. Vegeu també a la pàgina 7 la següent afirmació: "amb Marx i Lenin, la ideologia proletària es complementa i el paper que la classe obrera ha d'acomplir davant la guerra, es palesa amb una claredat manifesta. Avui dia, el problema es planteja més clarament per la simplificació dels termes. Només dues classes en lluita: burgesos i proletaris. Només dues guerres també oposades: guerra imperialista i guerra civil."

110. De les *Resolucions aprovades al Ple ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.* celebrat a Barcelona els dies 12 al 16 de desembre de 1936. Editorial Marxista. Barcelona, 1937. En aquest mateix sentit, J. OLTRA PICÓ, *El P.O.U.M. i la collectivització d'indústries i comerços*. Editorial marxista. 1936, pàg. 4.

111. *Resolucions aprovades al Ple ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.* celebrat a Barcelona els dies 12 al 16 de desembre de 1936.

112. *Ponències i resolucions de la Conferència de la Indústria Tèxtil del P.O.U.M.* celebrada a Terrassa els dies 6, 7, 13 i 14 de febrer del 1937. Editorial marxista. Barcelona, 1937.

país,¹¹³ encara que els mancà el sosteniment internacional en llurs posicions.¹¹⁴

Conseqüència d'aquests punts de vista fou que en el seus programes resolgueren d'anar a la reunió d'una Assemblea Constituent d'obers, camperols i combatents¹¹⁵ de la qual fóra elegit l'equip que governaria el país i traçaria les direstries econòmiques i socials.¹¹⁶ Aquest equip seria un autèntic govern d'obers i camperols que promouria la Revolució i organitzaria una guerra dirigida exclusivament contra ells.¹¹⁷

Les forces que tenia el Partit a Catalunya i la ideologia i doctrina dels seus membres¹¹⁸ els feia respectar la personalitat política catalana.

En un altre aspecte, foren enemics acarnissats de l'anomenada "democràcia burgesa"¹¹⁹ i titllaren de reformista el Partit Socialista Unificat de Catalunya¹²⁰ per tal com el consideraven entestat a tornar-hi.¹²¹

Acceptaren la collectivització — que calia completar ràpidament amb la creació dels "agrupaments" i "Consells Generals" controlats pels sindicats d'indústria —¹²² fins a arribar a la total socialització¹²³ en la qual es realitzaria l'autèntica representació camperola i obrera a tots els nivells de la producció. La seva interpretació de la guerra civil els menà a combatre els drets de petits industrials i comerciants.¹²⁴ Es declararen, però, partidaris d'escometre la municipalització dels serveis públics.¹²⁵

Calia que l'organització bancària romangués socialitzada i centralit-

113. A les resolucions aprovades al Ple Ampliat del Comitè Central del P.O.U.M. es trobava el text següent: "Considerem que la millor manera de defensar la Revolució Russa, de la qual des del començament són els seus defensors més entusiastes, consisteix a impellir fins a la fi de la Revolució Socialista el nostre país" (pàg. 4).

114. A les mateixes resolucions llegim: "La Segona i Tercera Internacional no són, ni poden ésser, l'instrument de la Revolució mundial. Tampoc no ho pot ésser la Quarta Internacional fundada per Trotski, sense arrelament entre les masses pel seu caràcter sectari."

115. L'Assemblea convocada implicava la dissolució del Parlament republicà.

116. De les mateixes *Resolucions aprovades al Ple Ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.* El Ple havia de preparar el Segon Congrés Nacional, que no arribà a celebrar-se.

117. De les *Ponències i Resolucions de la Conferència tèxtil del P.O.U.M.*

118. Per exemple, J. ARQUER, P. BROUÉ, E. TÈMINE remarquen que les "úniques forces reals (del Partit) es trobaven a Catalunya" (pàgs. 73 i 74 de *La Revolució i la guerra d'Espanya*, Mèxic, 1962).

119. A l'article suara esmentat d'Ignasi IGLÉSIES llegim: "Nosaltres defensarem la democràcia contra el feixisme, no com l'arma inútil de la democràcia mateixa, sinó amb les armes agudes de la lluita de classes. Contràriament al reformisme, mai no recomanem aquesta defensa a l'Estat burgès, sinó a les organitzacions del proletariat".

120. Punt setè de les resolucions sindicals de les *Resolucions aprovades al Ple Ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.*

121. Vegeu J. OLTRA PICÓ en *El P.O.U.M. i les collectivitzacions d'indústries i comerços*. Editorial Marxista. Barcelona, 1936.

122. Vegeu *Ponències i resolucions de la Conferència de la Indústria tèxtil del P.O.U.M.*

123. De les *Resolucions aprovades al Ple Ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.*

124. Vegeu J. OLTRA PICÓ, *op. cit.*

125. *Resolucions aprovades pel Ple Ampliat del Comitè Central del P.O.U.M.*

zada a mans d'un govern obrer i camperol¹²⁶ amb la funció d'emetre la moneda, intervenir les operacions de compra-venda de productes o de matèries primeres, atendre el pagament de salaris, concedir crèdits agrícoles i industrials, engegar un pla d'obres públiques. La regiria un Consell executiu compost per representants del govern, obrers, del petit estalvi i del Consell d'Economia. Aquest sistema bancari revolucionari nacionalitzat hauria de posar-se bàsicament al servei de la finançació de la guerra, mitjançant la utilització d'una política de diner barat.¹²⁷

L'ESQUERRA LIBERAL

Els moviments liberals d'esquerra

A les eleccions de febrer de 1936 per a diputats a les Corts de la República, el Front d'Esquerres de Catalunya estava integrat¹²⁸ per Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana, Partit Nacionalista de Catalunya, Unió de Rabassaires de Catalunya, Partit Obrer Unificat Marxista, Partit Català Proletari i Partit Comunista de Catalunya.

Ja hem examinat els partits d'orientació marxista o que anaven a donar origen a partits d'aquesta tendència. En aquest apartat i en el següent mirarem d'analitzar la posició dels altres grups polítics.

L'Esquerra Republicana de Catalunya era el partit que representava la continuïtat de la Generalitat. Partit dels dos presidents de Catalunya, F. Macià i Ll. Companys, i partit dels primers consellers als quals foren delegades les funcions executives de la Presidència de la Generalitat,¹²⁹ aconseguí de donar estabilitat als governs de la Generalitat que no es veieren sotmesos als daltabaixos de les diferents formacions ministerials que caracteritzaren els governs de la República. Els altres partits esmenats col·laboraren amb l'Esquerra Republicana de Catalunya ja sia des del govern, o bé donant-li un suport implícit en el Parlament català.¹³⁰ Entre ells sobresortia Acció Catalana Republicana per la personalitat intel·lectual d'alguns dels seus membres.

Fora del bloc de les esquerres quedaven la Unió Democràtica de Catalunya, d'orientació cristiano-demòcrata, que es mantingué lleial a la

126. *Ponències i resolucions de la Conferència de la Indústria Tèxtil del P.O.U.M.*

127. *Ibid.*

128. Segons *La Publicitat*, 5 de febrer de 1936.

129. Els primers Consellers de la Generalitat foren Lluhí, Pi i Sunyer, Santaló, Casanoves i Tarradellas.

130. Només hi hagué un Parlament Català des de 1932, ja que no fou dissolt abans de la seva renovació reglamentària corresponent a l'any 1937. Les circumstàncies de la guerra aconsellaren de prorrogar-la. (Vegeu, en aquest respecte, Rafael CLOSAS, "El Parlament prorrogat", a *Revista de Catalunya* corresponent al febrer de 1938, pàgina 233.)

Generalitat durant aquests anys i la Lliga Catalana, partit d'alta i mitjana burgesia que desaparegué com a grup polític durant la guerra civil.

El paper que l'Esquerra Republicana de Catalunya havia representat durant el període de 1931-1936 el continuà durant la guerra. L'Esquerra se "sentí" partit governamental, i s'atribuí una funció històrica: presidir i possibilitar un "canvi" en la situació social i econòmica de Catalunya, en la continuïtat de les noves institucions polítiques. Certament que en presidí, en moments ben greus. Ara bé, aquest canvi, ¿no l'obligaria respecte a la seva base electoral — petita burgesia, menestrals, oficinistes, rabassaires, etc. —, la qual representava? Podria també presidir-lo neutralment?

En línies generals, aquesta actitud i aquest interrogant es reflecteix en alguns dels seus líders més representatius. La posició esdevé ben definida per J. Lluhí després de prendre possessió com a cap del nou govern català en el discurs que pronuncià davant el parlament català el dia 20 de desembre de 1932:¹³¹ "Doncs bé, existint aquesta crisi econòmica, aquesta crisi del sistema econòmic i amb ella una gran inestabilitat política, la responsabilitat d'un govern d'esquerra és molt forta, perquè s'ha d'encarar amb aquestes dues crisis i ha de plantar-los cara sense perdre el nord tot procurant orientar-se; sofrint per un costat els atacs de la dreta, que volen retrocedir a sistemes superats per la Humanitat, i per altre costat les escomeses de l'extrema esquerra, que vol precipitar l'evolució amb els perills consegüents de frustrar-la per prematura; però mentre suporta aquestes dues pressions no ha de perdre mai de vista quina és la seva finalitat essencial, que consisteix a afavorir, a possibilitar, a donar sortida a aquesta evolució vers un règim econòmic nou, que al meu entendre, perquè la llei del progrés no marxa en sentit contrari, ans en sentit paral·lel al de la llei de la justícia entre els homes, aquest règim econòmic que ha de substituir el règim d'abans de la guerra serà molt més just i més humà que el que desapareix".

Aquesta línia — en un altre context i amb un tomb notable de coordenades — és seguida pel president Companys en la històrica entrevista amb els líders anarco-sindicalistes al Palau de la Generalitat, després dels esdeveniments del 19 de juliol de 1936.¹³² Línia fonamentalment empírica, que estava a punt de repetir-se durant la guerra.

Per tal de conèixer l'actitud de l'Esquerra Republicana de Catalunya ens valdrem bàsicament d'una publicació del Comissariat de Propaganda

131. "Diari de sessions" del Parlament de Catalunya corresponent al 20 de desembre de 1932.

132. Aquesta entrevista és narrada en l'article de Joan GARCIA OLIVER titulat "El Comité Central de milicias antifascistas de Cataluña", que figura en la col·lecció d'articles que ja hem esmentat, titulada *De julio a julio* i editada per Fragua Social.

de la Generalitat, titulada *L'obra normativa de la Generalitat de Catalunya*.¹³³

El poder constituït, que pactà el 14 d'abril amb les forces del vell sistema, es trobava ara davant unes circumstàncies noves, "la democràcia formal era impotent per a crear, enmig d'una profunda crisi capitalista, un equilibri estable".¹³⁴ Ara, després del 19 de juliol, la Generalitat s'enfrontava a dos problemes: la revolució social, que exigia un enquadrament jurídic,¹³⁵ i uns problemes econòmics concrets derivats de la crisi del capitalisme i agreujats per la guerra civil.¹³⁶

El mètode que propugnava el partit per a tractar aquestes qüestions era doble:

a) La democràcia política i la salvaguarda de la llibertat: "per això no és possible encaminar la transformació social envers cap forma de renúncia col·lectiva — ni que sigui transitòria — a la llibertat. Hem anat massa endavant ja en el camí de la civilització, per a hipotecar-nos la consciència fent-li un gravamen a favor de l'ideal exclusiu, d'una minoria organitzadora, d'un poder coactiu inaturable i inatacable".¹³⁷

b) Una transformació lenta i evolutiva: "una avantguarda enèrgica i tenaç per portar la transformació fins molt endavant, però hi ha un punt del qual no pot passar-se, perquè no es pot crear de nou una economia sense que en el seu si se n'hagin desenrotllat els materials i format els homes que hagin de servir-la".¹³⁸

Per això, cal que l'Estat acompleixi un nou paper. La Generalitat

133. L'opuscle titulat *L'obra normativa de la Generalitat de Catalunya. El Pla Taradellas*. Edició del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1937, és una recopilació de les cinquanta-vuit disposicions de S'Agaró, precedides d'una introducció redactada pels qui collaboraren en les oposicions esmentades, i l'orientació doctrinal dels quals pertanyia a l'Esquerra Republicana de Catalunya.

134. *L'obra normativa*, etc., pàg. 7.

135. "Cal encarrilar la revolució, però no pas aturar-la. Encarrilada serà una energia fecunda. Aturada, seria un fulminant de catàstrofe. Del fons de la nostra societat puja una gran multitud treballadora, que no solament vol exercir sota un nou règim de llibertat i de dignitat humanes la seva funció productora, ans encara vol tenir en la direcció de la vida pública el paper a què li dóna dret el seu nombre preponderant i la seva voluntat d'emancipació. Allò que no és possible, allò que seria tan funest com aturar la revolució, és emmotllar-la per endavant dins la forma tancada de les teories i els dogmes. Cada revolució ha tingut la seva originalitat. Cadascuna ha cristallitzat en formes diferents, fins a cert punt imprevistes." (De *L'obra normativa*, pàg. 9, nota en què se cita un manifest de l'Esquerra Republicana de Catalunya.)

136. "Però no podem oblidar que a la terrible crisi mundial se'n hi afegirà, la que ens ha de portar inaturablement aquesta guerra devastadora, que és un xuclador infernal i sense fi de les nostres més preuades reserves. I és inútil d'esperar guariments miraculosos. Caldrà afrontar problemes gravíssims i molt diversos. Cal procurar-se els mitjans per a poder fer les despeses que la situació reclama, sense danyar excessivament la nostra economia" (de *L'obra normativa*, pàg. 11).

137. Pàgina 9 de *L'obra normativa*; així també, a la pàgina 10, llegim: "Els camperols, els petits burgesos, els intel·lectuals, els treballadors tots, tenen com a objectiu final l'autodeterminació o dret de fixar-se el propi destí, i es valdran, per a assolir-ho, de la institució del règim democràtic, especialment en el que toca al control actiu del poble sencer sobre la màquina administrativa i el pas de la democràcia política a la social.

138. Pàg. 10 de *L'obra normativa*.

—representació política de Catalunya— reclamaria una nova situació jurídic-política per al país¹³⁹ i abordaria un pla econòmic orgànic.¹⁴⁰

D'aquesta manera —segons E. R. C.— s'anava a instaurar una “democràcia econòmica” entesa com “la totalitat de la tasca urgent i elevada que hem de complir per a democratitzar més amplament la nostra legislació. Remeis de la crisi del parlamentarisme, donar base jurídica a les noves teories laboristes, vigoritzar els impulsos que deliberadament persegueixen l'autodeterminació de les localitats industrials i evitar els perills del descoratjament en el treball per culpa dels progressos de la racionalització del mateix. Heus aquí una tasca important”¹⁴¹

Així s'operaria un canvi bàsic dins el marc de la legalitat. Per això, de primer calia conservar les institucions legals i polítiques, a qualsevol preu: l'Esquerra — amb els altres partits liberals i socialistes — acceptà des de la Generalitat les propostes de la C. N. T., com a garantia de supervivència, perduts ja els ressorts coactius del poder. Després, la formació del govern del 26 de setembre de 1935, amb participació de la C.N.T., representava el començament d'una corba ascendent, que significaria o podia significar la consecució dels objectius del partit. El desembre, superats els problemes econòmics del mes anterior, les esperances de l'Esquerra Republicana de Catalunya foren encoratjades. La reconstrucció del poder s'efectuà amb l'ajuda dels líders de la C. N. T. — de la col·laboració dels quals naixerien unes bones relacions personals i la defensa constant per aquesta sindical de les facultats del govern de Catalunya enfront de la intervenció creixent del poder central —, del P. S. U. C., però també del govern central de València. Per això, els fets de maig assenyalen un període de crisi política, que coincideix amb un període important en les altres activitats socials i econòmiques del país: ara, al govern de Catalunya, eliminada la C. N. T., es trobaran davant per davant l'Esquerra Republicana i el Partit Socialista Unificat, cosa que, en l'aspecte econòmic, suposarà la pugna entre la Conselleria de Finances — exercida per E. R. C. — i la Conselleria d'Economia — a mans del P. S. U. C. Qui presidirà el canvi cap a les noves formes?

139. A la pàg. 9 de *L'obra normativa*, en citar un manifest de l'Esquerra Republicana, diu: “No sentim la veneració supersticiosa de les fórmules legals. Sabem que una revolució es caracteritza per un trencament de la continuïtat en la vida legal d'un poble. Per això ens adonem que a la Constitució de la República Espanyola i a l'Estatut de Catalunya hi ha, després del 19 de juliol, esvorancs d'importància. Aquests esvorancs han d'ésser emplenats en un sentit de major amplitud. La mitja autonomia estatutària de Catalunya ha pres l'abast d'una autonomia federativa. I la república d'avui, per fets geogràfics, socials i polítics, esdevé una república federal.”

140. A la pàg. 11 de l'obra esmentada, llegim: “El mòbil de l'activitat de l'*Homo œconomicus* no és l'interès ni l'egoisme, sinó l'*angustia vitæ* que aïna la seva sensibilitat i li fa obrir els ulls de l'enteniment fins a comprendre que no hi ha altra salvació per a la seva vida que acceptar la tasca que li correspon, en funció d'un pla orgànic d'activitat conjunta, de treball social, que implica l'exigència vital d'adaptació a un pla elaborat per l'Estat”.

141. Vegeu pàg. 12 de *L'obra normativa*.

Programes econòmics dels partits liberals

Acceptaren en principi la collectivització com una acció de govern inevitable davant l'estat d'abandó de les fàbriques per llurs antics propietaris o gerents, o com a sanció per llur col·laboració amb els nacionalistes. La justificació d'aquest sistema pels partits liberals es basà sempre en la dificultat de poder organitzar d'una altra forma el mecanisme productiu. Durant els anys de guerra, l'Acció Catalana Republicana i l'Esquerra Republicana de Catalunya defensaren els drets dels petits industrials i comerciants, que constituïen la base social de llurs programes polítics i el respecte a la iniciativa privada, limitada per les exigències naturals d'una *economia de guerra*: aquesta posició es fa evident a la introducció de la publicació del Departament de Finances, *La política financera de la Generalitat durant la Revolució i la Guerra*, volum II (19 de novembre de 1936 - 30 d'abril de 1937), en la qual llegim: "Organitzar un control de les nostres despeses, per tal que aquestes es realitzin amb la màxima austeritat, accentuar la intervenció del Govern en la vida econòmica per tal de poder manejar i dirigir tota la nostra economia cap als objectius a assolir..., ja se sap, que una política financera de guerra vol dir sobretot una política d'aguda intervenció estatal en la vida financera. Basta tan sols de recordar les mesures preses pels estats més aferats al liberalisme econòmic, entre ells la tradicionalista Anglaterra i la França liberal en l'època de la Gran Guerra, per a veure que el govern d'aquests països assumí la responsabilitat financera i en molts casos ordenà la gestió administrativa de la quasi totalitat de la vida econòmica del país".¹⁴² En el mateix sentit, R. Peypoch, al final de la guerra, considerava¹⁴³ que la legitimitat de les innovacions socials calia mesurar-la més pel benestar que foren capaços de procurar als treballadors i per llur influència en l'increment de la riquesa col·lectiva comuna, que no pas pels conceptes teòrics de l'escola social en la qual es basaven; davant l'alternativa entre un centralisme d'estat de tipus comunista i la renovació de l'empresa privada per a proporcionar prou garanties als empresaris individuals, per a arriscar capitals, Peypoch s'inclinava clarament cap aquesta segona posició.

També aquests partits es mostraren partidaris del cooperativisme. En aquest sentit, Ventosa i Mir emprengué la defensa de les cooperatives enteses com a model provisional per a una estructuració definitiva de l'economia; llur caràcter menys revolucionari que les collectivitzacions

142. De la introducció de J. TARRADELLAS a *La política financera de la Generalitat durant la Revolució i la Guerra*, 19 de novembre 1936 - 30 d'abril 1937. Departament de Finances. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1937; versió castellana.

143. R. PEYPOCH, conferència que pronuncià sota el títol *La iniciativa privada com a factor permanent de riquesa* (reproduïda a "La Publicitat", 20 d'octubre de 1938).

esdevenia compensat, segons Ventosa i Roig, per una eficàcia més gran.¹⁴⁴

On la posició d'E. R. C. esdevingué més definida fou en el camp de la política financera.¹⁴⁵ Fruit d'aquesta política foren sobretot els decrets i ordres de gener de 1937, anomenats de S'Agaró els quals necessitarien un estudi especial.

L'orientació general d'aquesta política financera consistia a considerar l'excedent econòmic com a quelcom a canalitzar a través dels canals normals de capitalització. "És imprescindible, és importantíssim defensar l'estalvi; la missió econòmica de l'estalvi consisteix en la detracció de mà d'obra a la indústria de béns de consum amb la finalitat de posar-la al servei de la fabricació de béns permanents de capitalització. Si no existís l'activitat de l'estalvi, la vida de la humanitat es distingiria molt poc de la dels animals, els quals s'han de dedicar gairebé exclusivament a l'adquisició de béns de consum." En conseqüència, es postulava el manteniment i defensa de les típiques institucions de l'estalvi: "No és precis esforçar-se gens per a comprendre la considerable importància dels decrets que comenten les anteriors declaracions oficials. No hem de fer bocins el sistema bancari, perquè ineludiblement, com ha succeït a l'U. R. S. S., després l'hauríem de recompondre. L'intercanvi de mercaderies, el funcionament de les empreses de l'estat, amb subjecció als principis del càlcul comercial i el desenvolupament de la indústria i del comerç particulars, obliguen a sostenir un sistema bancari i de crèdit. És absolutament necessari que no s'esporugueixi la gent i, amb la confiança que mereix el control del Consell de la Generalitat, augmentin els dipòsits i els comptes corrents. D'aquesta manera, i amb uns intelligents principis comercials que serveixin de norma a la Banca, la indústria podrà tenir l'ajut que li calgui, adquirint els bancs la importància social que els correspon en la finançació de l'economia nacional".¹⁴⁶ Com a conseqüència, les mesures dictades es destinaren a la creació de nous impostos, a impulsar la banca catalana i a visar cap a la seva nacionalització, a obstaculitzar l'atresorament i a intervenir la banca oficial i els bancs radicats a Catalunya.

144. *La Humanitat*, corresponent al 7 de febrer de 1937.

145. La posició dels partits liberals sobre comerç exterior i política de preus ha estat aHudida a la pàgina 1.

146. Vegeu pàg. 17 de *L'obra normativa*.